

მ მ გ ზ ა უ რ ი

სოციალ-დემოკრატიული პარტია

№ 4.

კვირა, 6 თებერვალი 1905 წლისა.

№ 4.

სოციალ-დემოკრატიული პარტია

„მ მ გ ზ ა უ რ ი“

(წელიწადი მკვლელობის—პარტია)

გამოდის 1905 წლის 16 იანვრიდან ვრცელი პერიოდით.

პარტიალი მონაწილეობის მიიღებენ: ფ. მახარაძე, ივ. გომარტელი, ი. ევლოშვილი, ნ. ელიავა, ნ. კალანდაძე, ის. კვიციანი, ლალიონი, გ. მარმალაძე, ყვირილი, კ. ჯაფარიძე, ალ. წულუკიძე, გრ. წულუკიძე და სხვები.

პარტიის ფასი გაგზავნით კავკასიისა და რუსეთის ქალაქებში: ერთი წლით—5 მან., ნახევარი წლით—3 მან. ცალკე ნომერი—15 კაპ. ადრესის გამოცვლა—40 კაპ. წლიური ფასის შემოტანა ნაწილ-ნაწილათაც შეიძლება.

ხელის მოწერა მიიღება:

- ბზილისში**—„მოგზაურის“ რედაქციაში; წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მალაზიაში—შოა ჭუჭუაშვილთან; ვ. გადილიას წიგნის მალაზიაში (კარაჩინი ქუჩა) და ნაძალადევი—წერა-კითხვის საზოგადოების ბიბლიოთეკაში.
- ბათუმში**—ანასტასია გოგოლაშვილთან.
- ბაქოში**—ტერენტი წერეთელთან (ქალაქის საბჭოში).
- ბანჯაში**—ი. ევლოშვილთან.
- მუთისში**—ის. კვიციანისთან (ახანაჯ. „კოლხიდა“).
- ოჯუგეთში**—ის. თაყაიშვილის წიგნის მალაზიაში და ქ-ნ თამარ ზაშვილთან.
- ლანჩხუთში**—ივანე კალანდაძესთან.
- მოსკოვში**—ალექსანდრე დოლიძესთან.
- მინაპში**—არსენ წითლიძესთან.
- სამბრედიში**—ყარამან ნანეიშვილთან.
- ხონში**—ქიმ პ. ლ. კიკელიშვილთან.
- ხიბარში**—ირაკლი დეკანოზიშვილთან.
- ჯანსუღში**—სოლომონ წულაძესთან.
- სად. მინაპში**—ივანე თაყაიშვილთან.
- მ. ზოგში**—არსენ კალანდაძის წიგნის მალაზიაში.

ქრისტიანობის დანიშნული წერილები და ყოველგვარი კორესპონდენცია უნდა იგზავნებოდეს პირდაპირ რედაქციის სახელთანზე. — ე ურ ნალში დასაბუთებულ გამოგზავნილი სტატიები და მოთხრობები, რომელთა დაბეჭდვას რედაქცია ვერ სცნობს შესაძლებლად, შეინახება მ თვის განმავლობაში, ხოლო სხვა წერილებისა და კორესპონდენციების შესახებ რედაქცია არავითარ მიწერ-მოწერას არ კისრულობს. ვისაც რედაქციისგან წერილით პასუხის მიღება სურს, უნდა წარმოადგინოს ფოსტის ხარჯი.

რედაქცია იმუფავს: ტფილისში, ნიკოლოზის ქ., სხ. № 44.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Федакція „МОГЗАУРИ“.

შინაარსი: თანადროული კითხვები, ფ. მახარაძისა. — ფიციკალიური გამოცხადება კავკასიაში მომხდარ მუშების გაფიცვის შესახებ. — სხვა და სხვა ამბები. — ამის ამბები. — კორესპონდენცია. — რუსეთის ქრონიკა. — მერცხლების სიმღერა, ლექსი ი. ევლოშვილისა. — თაყაიშვილის ზღაპარი, თავნასი. — სიტყვაჯამული მწერლობის როლი და მისი მნიშვნელობა, ივ. გომარტელისა. — დღევანდელი სამართალი, კ. ჯ. ძისა. — ცოტა რამ გალატაკების თეორიაზე, ლ. ახმეტელაშვილისა. — საზოგადოებრივ-სტორიული წერილები, თარგმ. ლ. ელიავისა. — ქრისტიან-გაზეთებიდან. — განცხადება.

თანადროული კითხვები.

II.

რა არის საზოგადოება? რა შედეგებს მისი არსებობის საფუძველს? რა იწვევს მის წარმოშობას? რაზე დამოკიდებული მისი განვითარება? — აი ის ძირითადი კითხვები, რომლებზედაც პასუხის მიცემა გაგვიადვილებს ჩვენ საზოგადოების შეგნებას.

ყოველივე მოვლენის ახსნა-განმარტება შეიძლება მხოლოდ ამ მოვლენის წარმოშობის და განვითარების შესწავლით, გაცნობით. ყველა ჩვენგანს ესმის, ყველამ ვიცით, რომ ჩვენ საზოგადოებაში ვცხოვრობთ, რომ საზოგადოების გარეშე ჩვენ არც კი შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ თავი. მაგრამ აბა ერთი კითხვით ვისმეს: რისთვის ცხოვრობს იგი საზოგადოებაში, რა დამოკიდებულება აქვს მას საზოგადოებასთან, საზოგადოების დანარჩენ წევრებთან, ან სხვებს მასთან? — ამ კითხვებზე გარკვეულ პასუხს იშვიათად მიიღებთ. არა თუ უსწავლელ კაცს გაუქირდება ამზე პასუხის გაცემა, არამედ ბევრი ნასწავლიც ამის შესახებ მართალს ბევრს ვერაფერს გეტყვით. ამის მაგალითისთვის შორს წასვლა არ არის საჭირო. დღეს საზოგადოების ერთი ნაწილი მეორის წინააღმდეგ იბრძვის, ერთს ეხმარება ჯარი და პოლიცია, მეორე ნაწილი კი ამას მოკლებულია. რისთვის ხდება ეს ასე? განა ჯარისკაცი საზოგადოების წევრი არ არის? განა მან არ უნდა იცოდეს თუ რისთვის ხმარობს იგი იარაღს თავისი მოძმის წინააღმდეგ? ეკვი არ არის, რომ მას არა აქვს არავითარი წარმოდგენა თავის თავზე, როგორც საზოგადოების წევრზე, იგი ამ შემთხვევაში თავის თავს საზოგადოების გარეშე აყენებს, მაგრამ ასეა თუ ისე, იგი ხომ მაინც საზოგადოების წევრია, ასე რომ როცა იგი თავის მოძმის წინააღმდეგ იარაღს ხმარობს, იგი თავისი თავისევე წინააღმდეგ მოქმედებს. იგი ერთხელაც არ დაეკითხება თავის თავს, თუ რამდენად სამართლიანი და სასარგებლოა მისი მოქმედება საზოგადოებისათვის. ეს მავალითი ერთი მრავალთაგანია. ამაირათ ჩვენ ვხედავთ, რომ დღევანდელი საზოგადოების წევრები ერთი მეორესაგან დაშორებულია თავის მდგომარეობით, და თუცა ყოველი ფეხის ნაბიჯზე ერთად უხდებთ მოქმედებას, მაგრამ ისინი თავის თავს ვერ გრძობენ ერთისა და იმავე საზოგადოების წევრებათ. რისთვის არის ეს ასე? რისთვის არის საზოგადოების ერთი

ნაწილი მეორე ნაწილის წინააღმდეგ ამხედრებულნი? რისთვის არსებობს მის გულში განხეთქილება, ანტაგონიზმი და ამით გამოწვეული სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლა? რისთვის არის საზოგადოების უმრავლესობა მუდამ დაჩაგრული და გაუბედურებული უმცირესობის მიერ? ამის გასაგებათ საქირაა, რომ დღევანდელ საზოგადოებრივ ურთიერთობათ ფარდა აეხადოს, და დაინახოს, ის, რაც სინამდვილეში არსებობს.

ჩვენ პირველ წერილში ვამბობდით, რომ დღევანდელი საზოგადოება მეტათ რთული მოვლენაა: იგი შედგება ხანგრძლივი ისტორიული განვითარებისა. მისი შეგნებისათვის საქირა იმის ცოდნა, თუ როგორ წარმოიშვა და ვითარდებოდა იგი წარსულში, ვიდრე დღევანდელ სახეს მიიღება.

ჩვენ სამუდამოთ უნდა გამოვეთხოვოთ იმ შეხედულებას, რომ ადამიანი რაღაც განსაკუთრებული ქმნილება ბუნებაში, რომ იგი მოველინა ქვეყნიერებას რაღაც განსაკუთრებული მიზნის შესასრულებლათ. ჩვენ აქ არ ვცხვებით იმას, თუ როგორ წარმოიშვა ადამიანი, — ეს ბუნების-მეტყველების საგანია. ჩვენ ვდებულვით იმას იმ დღიდან, რა დღესაც იგი თავის ტოლებთან ერთათ საზრდოს მოპოვებას იწყებს. ამ დროს ადამიანი თითქმის არაფრით არ განიჩქევა ოთხფეხ ცხოველებისაგან. მხოლოთ ხელების ხმარებაღ წელში გამართვა თანდათან აძლევს მას საზრდოს მოპოვებაში დიდ უპირატესობა სხვა ცხოველებთან, რადგანაც ეს ორი გარემოება ხელს უწყობს თავის ტვინის განვითარებას, და გონების მუშაობაც ხომ ამაზეა დამოკიდებული. ყოველ შემთხვევაში პირველ ხანებში ადამიანი სხვა ცხოველებთან შედარებით როგორც საზრდოს მოპოვებაში, ისე თავის თავის დაცვაში, მეტათ უძლური ქმნილება იყო. ამიტომ თავის ტოლებთან ერთათ შეერთებით მოქმედება საზრდოს მოსაპოვებლათ და ნადირისაგან თავის დასაცველათ მისთვის აუცილებელი იყო. ამნაირათ ჩნდებოდა ადამიანთა პატარ-პატარა ჯგუფები; ამ შეერთების მიზანი გამოკვება და თავის დაცვაა. ასეთი პატარა ჯგუფი უკვე საზოგადოებას წარმოადგენს. ასეთი საზოგადოება ცხოველებშიაც ხშირი მოვლენაა. და ამიტომ არც იმის ახსნაა ძნელი, თუ რისთვის ან როგორ შეგჯუფდენ, შეერთდენ ადამიანები თავიანთ თავის გამოსაკვებათ. ძნელი ასახსნელი და გასაგები ის არის, თუ შემდეგში როგორ განვითარდა და გართულდა ადამიანთა საზოგადოება, მაშინ როცა ცხოველების საზოგადოებას არავითარი ცვლილება არ დატყობია.

მაგრამ სანამ ამაზე ვადავიდოდეთ, გავიგოთ რამოდენიმეთ ის, თუ რა ახასიათებს ამ პირვანდელ საზოგადოებას. პირველ ყოფილი საზოგადოების წევრებში არავითარი განსხვავება არ არის, გარდა იისისა, რაც თვით ბუნებით არის გამოწვეული. ამ მხრით საყურადღებოა უპირველესათ სქესებრივი განსხვავება, შეიძლე ნივანება და სიმარდე. მაგრამ ეს არ იწვევს ადამიანთა ჯგუფებში ერთი წევრის მეორესაგან დამოკიდებულებას: აქ ყველანი თანასწორია. ამის თავი და თავი მიზეზი არის ის, რომ იქ ჯერ სრულებით არ არის ის, რაც შემდეგში ჩნდება, ვითარდება, და რაც იმავე დროს ცვლის თვით საზოგადოებას; ე. ი. არ არის შრომის ეკონომიურათ განაწილება. იქ ყველანი, ვისაც კი შეძლება აქვს, ერთ და იმავე საქმეს აკეთებენ. ჯგუფი დათარეშობს განსაზღვრულ ტერიტორიაზე, ნადირობს, აგროვებს ველურ ხეივლების ნაყოფს, და ამის საშუალებით იკლავს სიმშობს და წყურვილს, ე. ი. თავის ერთათ ერთ მოთხოვნილებას. ასეთი ჯგუფი ებრძვის როგორც ნადირებს, ისე თავისავე მსგავს ჯგუფებს, და თუ ბედმა იმაზე გამოარჯევა არგუნა, ადამიანის ხორცსაც ისევე სიამოვნებით შეექცევა, როგორც უბრალო ნადირის ხორცს. მაგრამ თვით ჯგუფში არ არის არავითარი შუღლი, განხეთქილება; იქ არ არის დაჩაგრული და

მჩაგრელი. არავის არ აქვს არც უფლება და არც ძალა, რომ ჯგუფის რომელსავე წევრზე ძალა იხმაროს. ამნაირათ, პირველ ყოფილ საზოგადოების უმთავრეს დამახასიათებელ თვისებათ ის უნდა ჩითვალოს, რომ იქ ადელი არ აქვს განხეთქილებას, ურთიერთ შორის ბრძოლას. როცა თანამედროვე ცხოვრებას თვლით ვუყურებთ ჩვენ ამ პირველყოფილ საზოგადოებას, იგი ჩვენ საზიზღარი და მდაბალი გვეჩვენება ყოველ მხრით, მაგრამ ამის მიზეზი ის არის, რომ ადამიანი თავის განვითარების პირველ საფეხურზე გონებით და ზნეობით მეტათ დაბლა დგას. მაგრამ ჩვენთვის აქ ეს გარემოება როდი არის საინტერესო. ჩვენ დღეს გვიინტერესებს ის კითხვა, თუ როგორ, რა მიზეზით ჩამოვარდა და გაიზარდა საზოგადოებაში შუღლი, განხეთქილება, უნდა გამოვიკვლიოთ ის, თუ რა უღვეს საფუძვლათ ბრძოლას თანამედროვე საზოგადოებრივ, ჯგუფსა და კლასებს შორის. საქირაა გავიგოთ, თუ რამ გამოიწვია ის, რომ ერთ და იმავე საზოგადოების წევრებს შორის შეურიგებელი წინააღმდეგობა დაიბადა; რა უწყობდა ხელს ამ წინააღმდეგობის განვითარებას; და შესაძლებელია თუ არა, რომ ეს წინააღმდეგობა, ეს განხეთქილება სამუდამოთ მოისპოს და საზოგადოებაში დამყარდეს თანხმობა, სოლიდარობა.

პირველ ხანებში ადამიანებს არ ქონდათ არავითარი ხელლოვნურათ გაკეთებული იარაღი, იმათ მაშინ ცეცხლის ხმარებაც არ იცოდენ, ამიტომ იქ შეუძლებელი იყო შრომის ეკონომიურათ განაწილება, მაშასადამე ყველას ერთ და იმავე პირობებში, ერთნაირათვე უნდა ეშრომა, ემუშავა, გარჩევა არ შეიძლებოდა. ერთნაირი ფიზიკური შრომა ყველასათვის აუცილებელი იყო, ვისაც არ შეეძლო შრომა, მაგ., მოხუცებულებს და ბავშვებს, იმათ უმეტეს შემთხვევაში ხოცავდენ. მაგრამ პირველი იარაღის გამოკონების შემდეგ ჩნდება ნიადაგი შრომის ეკონომიურათ განაწილებისა. პირველათ ეს განაწილება მოხდა სქესებს შუა: დედაკაცებს ერგათ ბავშვების და მოხუცებულების მოვლა და სახლში საქმობა; მამაკაცები კი გარეთ არიგებენ საქმებს. მაგრამ ახალ იარაღების გამოკონება კიდევ უფრო ავითარებს შრომის განაწილებას. თუ მივიღებთ მხედველობაში იმ გარემოებას, რომ პირველყოფილი პატარ-პატარა ჯგუფები, რაც დრო გადიოდა, მით უფრო და უფრო მრავლდებოდენ, მაშინ ჩვენ დაინახავთ, რომ რაც დრო გადიოდა, სხვადსხვა ჯგუფებს, თუ თემებს სულ უფრო და უფრო ხშირათ უხდებოდათ ერთმანეთ შორის ომი, ერთიერთმანეთზე დაცემა. ეს გარემოება იწვევდა ერთი ან რამდენიმე მეთაურის არჩევას, რომლებიც გამოცდილებით და სიმარდით იყვენ ცნობილი. თანდათან ეს არჩეული პირები იძენდენ საზოგადოებაზე გავლენას და რაც დრო გადიოდა სხვა გვარ შრომას გარდა ომისა, აღარ ეწეოდენ, მით უმეტეს, რომ შრომის იარაღთა გამოკონების მეოხებით შესაძლებელი შეიქნა ერთი კაცის შრომით რამდენი კაცის რჩენა; ამნაირათ დაედვა საფუძველი ერთი ადამიანის მეორე ადამიანის მიერ გაყვლეფს, ანუ ექსპლოატაციას.

ფ. მახარაძე.

მოფიციალური გამოცხადება

კავკასიაში მომხდარი მუშების გაფიცვის შესახებ.
„თფილისში მუშები გაფიცვაზე თანდათან ხელს იღებენ. მუშაობა დაიწყეს ლუდის ქარხნებმა, კამფეტების ფაბრიკებმა, სამხერხაოებმა, არყის ქარხნებმა და ელექტრონის სადგურმა. თამბაქოს ქარხნებსა და ქართველთა აზნანაგობის სტამბის საკაზმავ განყოფილებაში მუშაობას შეუდგა მუშების ერთი ნაწილი. არ მუშაობდენ: სამქენიკო, ფესხიცმელებისა და სპ-

ნის ქარხნები და ადელხანოვის ფაბრიკები და ყველა სტამბე-
ბი, გარდა ერთისა. 28 იანვარს დილით დაიწყო მუშაობა სა-
კანდიტეროებსა, პურის საცხობებში და „მირის“ თუთუნის
ქარხნებში. 29 იანვარს აგრეთვე დაიწყო მუშაობა საყაბ-
ბოებში, ორთავე ტრამვაის საზოგადოებაში, სტამბების
უმეტეს ნაწილში, ზოგიერთ სახელოსნოებში და სხვა გვარ
დაწესებულებებში. რკინის გზის სახელოსნოებში 320 ზე მე-
ტი კაცი მუშაობდა. საქონლის დამტვირთველ დეპოში ყვე-
ლამ დაიწყო მუშაობა. ორშაბათს, 31 იანვარს, მუშაობა და-
იწვეს ყველა სტამბაში და თუთუნის ქარხნებში; აქ მუშაობა
ისევ ძველი პირობებით დაიწყო. ამ დღეს აქ მუშაობდა სა-
მექანიკო ქარხნები, ფეხსაცმელების ქარხნები ზარგარიანცისა
და არუთინოვისა, საპნის ქარხანა ალიხანოვისა და ტოლლე-
სი და ადელხანოვის ფაბრიკა. ქალაქის საყაბოებში ხელ-მე-
ორეთ დაიწყო გაფიცვა. 1 თებერვალს, ორი კვირის შეჩე-
რების შემდეგ ყველა ადგილობრივი გაზეთები გამოვიდა.

30 იანვარს კუკიის სასაფლაოზე, ნინო გოგიაშვილის
დასაფლავების დროს, ხალხში ვიღაც უცნობმა წარმოთქვა
სიტყვა, რომლითაც მთავრობას კიცხავდა და განსვენებულს
აქებდა, რადგან განსვენებული ამხანაგების განთავისუფლე-
ბაში დიდ მონაწილეობას იღებდა. სიტყვის დამთავრე-
ბის შემდეგ უცნობი მიიმალა. რადგან განსვენებულის
დამარხვის შემდეგ ხალხი არ დაიშალა და „ურა“-ს ყვი-
როდა, ამიტომ პოლიციამ მოთხოვა, ეხლავე დაიშალნითო,
მაგრამ ხალხმა პასუხით პოლიციას ქვები დაუშინა. ერთი ქვა
მოხვდა ყაზახს, რომელიც ცხენიდან გადმოვარდა. თოფების
სროლაც დაიწყო. ამას შემდეგ პოლიციამ და ყაზახებმა ხალ-
ხი გაფანტეს და 6 კაცი შეიპყრეს. აგიტატორებს უნდოდათ
განსვენებულის დამარხვით ესარგებლნათ და ხალხს ატყუბი-
ნებდნენ, ნინო გოგიაშვილი თავის ამხანაგებისათვის დაისა-
ჯაო, და იმასაც კი ამბობდნენ, რომ იგი 23 იანვარს გო-
ლიაინის პროსპექტზე არეულობის დროს მოკლესო. მაგრამ
გამოძიებიდან აღმოჩნდა, რომ განსვენებული ქლექისაგან
გარდაიცვალა და თითქმის ხუთის წლის განმავლობაში სახ-
ლიდან არ გამოსულა.

26 იანვარს სოფელ დიდ ჯიხაშიში, ქუთაისის მაზრაში,
სოფლებმა და ადგილობრივ სასოფლო სკოლის მოსწავლეებ-
მა ბაზარში მთავრობის წინააღმდეგ დემოსტრაციის გამოჩინა
სცადეს. მთავრობის განკარგულებით ბაზარში გაიგზავნა 5 ყა-
ზახი და ერთი ურბანდნიკი, რომელთაც ხალხს დაშლა მოთ-
ხოვეს. ხალხმა ყაზახებს თოფები დაუშინა, მივარდა და ია-
რალის წართმევა უნდოდა. ყაზახებმა თავის დასაცველათ ხალხს
რვაჯერ ესროლეს თოფი. მუკლულ იქმნა ერთი გლეხი, ვა-
შაიძე, და დაიჭრა რამდენიმე. დაჭრილთა რაოდენობა გამო-
რკვეული არ არის. ამის შემდეგ წესიერება აღდგენილ იქმნა
(„კავკაზი“).

ს ხ ვ ა და ს ხ ვ ა ა მ ბ ე მ ი .

ოფიციალური ცნობა: ოთხ თებერვალს მოსკოვში, შუა-
დღის მესამე საათზე, როცა დიდი მთავარი სერგეი ალექსან-
დრეს ძე კრემლიდან გენერალ-გუბერნატორის სახლში მიდი-
ოდა, ნიკოლსკის კარებთან, მისი იმპერატორებითი უმაღლე-
სობის ეტლს ესროლეს ყუმბარა. ეტლი დაიმსხვრა. მისი უდი-
დებულებობა მოკლულია. მკვლელი იქვე შეუპყრიათ; წლო-
ვანებით 28—30 წლის კაცს გავს, უბრალო გლეხის ტანთ-
საცმელში; თავის ვინაობას არ აცხადებს. დიდი მთავარი მა-
შინვე მომკვდარა. სხეული ნაწილ-ნაწილათ დაეგლიჯა ყუმ-
ბარას.

3 თებერვალს დღეშამ ვეცნობა უმაღლესი განკარგუ-
ლება, რომლის ძალით იმ ქალაქებში, სადაც გუბერნატორე-
ბი და გრადონაჩალნიკები ცხოვრობენ (ქ. ვილნოში კი მისი
თანაშემწეც), პოლიციების თანამდებობაზე უნდა დაინიშ-
ნონ ქანდარბთა განსაკუთრებული კორპუსის ოფიცრები და
სამხედრო მოხელენი.

ამ განკარგულებით პოლიციებისტერთა უფლებები „ში-
ნაურ მტერთან“ საბრძოლველათ ფაქტიურათ ძლიერ გაფარ-
თოვდება, რადგან ქანდარბის ოფიცრს თავისი განსაკუთრე-
ბული უფლებებიც შეჩრება და ამის გამო პოლიციებისტის-
თვის ადვილი იქნება მკვიდრთა გაჩხრკვა, დაპატიმრება და
სხვა, თუ ვინმე არა კეთილ საიმედოთ მოეჩვენება მას.

თფილისის გაზეთებში შემდეგი ცნობებია დაბეჭდილი
იმ ახალი პროგრამის შესახებ, რომელიც უწმიდეს სინოდს
ქართულ სამრევლო სკოლებისათვის შეუდგენია და რომელიც,
სინოდის აზრით მომავალი წლიდან უნდა იქნას შემოღებული.
ამ პროგრამით, ერთკლასიან სკოლებში 5 წლის კურსია და-
ნიშნული, ხოლო ორ-კლასიანში—6 წლის კურსი. სამღვთო
სჯულის სწავლება პირველ 4 წლის განმავლობაში ადგილო-
ბრივ ენაზე იქნება, ხოლო, უკანასკნელ წელს—რუსულზე.
სამღვთო სჯულს ასწავლის მღვდელი, ხოლო თუ მღვდელმა
რუსული არ იცის,—ერის კაცი. მღვდელსავე ჩაბარებული
ქვება დედა-ენის სწავლება და, რასაც უნდა, იმას შეასწავ-
ლის. დედა-ენა, ე. ი. ქართული ენა, გაკვეთილების ნუსხი-
დან გამოტოვებულია. დედა-ენის სწავლება მასწავლებელმა
უნდა იკისროს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მღვდელი სრუ-
ლიად უსწავლელია. სამღვთო სჯულის სახელმძღვანელოებათ
დანიშნულია: 1) ეპისკოპოს ავაფოდორის სახელმძღვანელო,
რომლის ქართულ ენაზე თარგმნასაც უკვე შედგომიან; 2)
„პირველი დაწყებითი ღარიგებანი“, სინოდის გამოცემა; 3)
ქალაგებანი, XI წიგნათ გამოცემული სინოდის მიერ და
ეურნალ „საეკლესიო უწყების“ მიერ გამოცემული მთელი
წლის კვირა-უქმე დღეების სავალობლები. გარდა ამისა, სა-
სინოდო კანტორამ უნდა გამოსცეს ამ საგნისავე სასწავლებ-
ლათ და სახელმძღვანელოთ სამღვთო სჯულის მასწავლებელ
მღვდელთათვის ქართულს ენაზე და მასწავლებელთათვის, რო-
მელნიც მღვდლის მაგივრათ ასწავლიან, რუსულს ენაზე
„ჩრეული სავალობელი მთელი წლისა“, რომელიც ორი
ანბანით უნდა დაიბეჭდოს—ხუტურითა და მხედრულით. სა-
კითხავ წიგნების სიაში, ე. ი. სკოლის ბიბლიოთეკის კატა-
ლოგში მოქცეულია მხოლოდ მაქ. შარაძის და ანხ. მიერ გა-
მოცემული წიგნები.—როგორც ხედავთ, ეს პროგრამა თითქო
განგებ არის გამოაგონილი, რომ მოსწავლე ბავშვებს გონება
სრულიად დაუხშონ და დაამახინჯონ. ვეკუობთ კი, რომ იგი
ოღვენივ განხორციელდეს.

ამ დღეებში თფილისის სახლის პატრონებმა წერილობით
მიმართეს ქალაქის ხმონებს მეფეოთა შესახებ. სახლის პატ-
რონების სიტყვით, იმათი უმეტესობა ღარიბია და თუ თვიუ-
რათ 15 მანეთსა და მეტს იხდიან მეფეოვთა დასაქირავებ-
ლათ, მხოლოდ იმიტომ, რომ იმათ სახლის პატრონების მო-
თხოვნილებანი შეასრულონ, ეზოები ასუფთაონ, ქუჩები წში-
ნდონ და სხვ. დღეს კი მეფეოვები პოლიციელების იარაღათ
არიან გამხდარი და არავინ მტყობნებთაგან არ არის უზრუნ-
ველ-ყოფილი მეფეოვთა თვით-ნებომისაგანო. სახლის პატ-
რონები თხოულობენ ამ არა ნორმალური მდგომარეობის რა-
იმე ნაირათ მოსპობას.

31 იანვარს, როგორც ადგილობრივი გაზეთები ვადმო-
გვცემენ, ოზურგეთში მოუკლავთ მომრიგებელი შუამავალი

თავ. ტიფო ნაკაშაძე. მკვლელი ვერ აღმოუჩენიათ, თუმცა ეკ- ვით რამდენიმე კაცი დაუბატონებიათ.

27 იანვარს ქალაქის საბჭოს ხმონებმა ქალაქის თავს წა- რუდგინეს განცხადება, რომელშიაც ამტკიცებენ, რომ ქალაქის თვითმართველობამ ყურადღება უნდა მიაქციოს ამ უკანასკნელ დღეებში მოხდარ ამბებს და ეცადოს ამის მიზეზების გამო- რკვევასო. მოგვყავს ნაწილი ამ განცხადებისა: მუშათა მოძ- რაობამ, რომელიც ძლიერ ტალღასავით მოედო მთელ რუ- სეთს—ვერც თფილისს აუხვია გვერდი. ჯერ ამიერ-კავკასიის რკინის გზის უმთავრესი სახელოსაოების მუშებმა შეწყვი- ტეს მუშაობა, შემდეგ კი გაიფიქრნენ ყველა კერძო ქარხნებში, ზავოდებში, სტამბებში, სახელოსნო დაწესებულებებში, სა- ყასბოებში და სხვ. მუშაობა შეწყვიტეს. ჩვენი ქალაქის ცხოვრების ნორმალური მიმდინარეობა შეჩერდა, გაშფავდა საკითხი მცხოვრებლების სურსათის შესახებ, უპირველესი ალავი თფილისის მშრომელ ხალხისათვის მზრუნველობამ დაიჭირა, ჩვენი ვაჭრობის და ნორჩი მრეწველობის ინტერე- სები ცუდ მდგომარეობაში ჩავარდა. ქალაქის საზოგადოებ- რივ მმართველობას, რომელსაც კანონის მიერ მინდობილი აქვს მზრუნველობა სურსათის შემცირების თავიდან ასაცი- ლებლათ და რომელსაც მოვალეობათ უდევს გაუწიოს და- ხმარება მისგან დამოკიდებული ზომების საშვალტებით ადგი- ლობრივ ვაჭრობის და მრეწველობის აღორძინებას, არ შე- უძლია და უფლებაც არა აქვს გულზე ხელდაკრე- ფილმა უცქიროს იმ ამბებს, რომელთაც ამ ეპოქით ქალა- ქი განიცდის, მით უმეტეს, რომ მშვიდობიანათ დაწყე- ბული მუშათა მოძრაობა, ამ დღეებში, სამწუხაროთ, გაფი- ცუტლთა და პოლიციის მოხელეთა შეტაკების დროს სისხლით შეიღება. ამ შეტაკებაში დაზარდენ არა მარტო გაფიცულები, არამედ ქალაქის მშვიდობიანი მცხოვრებელი-კი, რომელთაც არაფრით არ დაურღვევიათ საზოგადოებრივი სიწყნარე. ამის დავარათ, უკანასკნელ დღეებში მოხდარამა ამბებმა არა ერ- თი და ორი კითხვა წამოაყენა ქალაქის ცხოვრებაში და თბი- ლისის საზოგადოებრივმა მმართველობამ, რომელიც კანონით მოწოდებულია იზრუნოს ქალაქის მატერიალურ და სულიერ ქირ- ვარამის შესამსუბუქებლათ, ამ კითხვების წინაშე ზაგე არ უნდა დაიკოს.

უწინარეს ყოვლისა ჩვენმა საზოგადოებრივმა მმართვე- ლობამ გაფიცუტლთა და მებატრონეთა შორის შუამავლობა უნდა იკისროს; ამით ის გამოარკვევს მუშათა მოთხოვნას და მებატრო- ნეთა წინადადებს და შეიძლება ისეთ რიგათ მოსპოს მათ შორის არსებული უთანხმოება, რომ არც ერთი მხარის ინტერესები არ დაიზარდოს. ამ მიზნისათვის საჭიროა ქალაქის საბჭომ კერძო კომისია აირჩიოს ქალაქის თავი თავმჯდომარეობით ამავე კომისიას უნდა დაეველოს თფილისის მუშათა კლასის საჭიროებათა ყოველმხრიული გამოკვლევა, მისი ყოფა-ცხო- ვრების და ეკონომიური მდგომარეობის გაცნობა და სხვ. კომისიის მიერ შეკრებილი ცნობები ფრიად სასარგებლო მა- სალათ გამოადგებიან და ნათელ ყოფენ-ჯერე გამოურკვეველ მუშათა კითხვას თფილისში. ამ საშვალტებით, და მუშათა ნამ- დვილ და მომწიფებული საჭიროებათა დაკმაყოფილებით, ად- ვილი შესაძლებელია მიავნონ იმ ზომებს, რომელთა მეოხე- ბით შესაძლებელი იქნება მომავალში მაინც თავიდან ავიშო- როთ გამწვავებული სოკიალური კითხვის შედეგი. მაგრამ, რა თქმა უნდა, რომ კომისიის შრომა სრულიად უნაყოფოთ ჩაივლის და თვით კითხვის გამოარკვევასაც არაფერი ეშველება, თუ რომ მუშებს კანონით არ შიანაქვს ყრილობათა და კავ- შირის უფლება, უფლება თავისუფლათ განსჯისა საკუთარ საჭიროებათ და მვიდობიან გაფიცვათა უფლებაც კი, ვინაი-

დან ეს უკანასკნელი ერთათ-ერთი ძლიერი საშვალტება მუშე- ბისთვის თავისი იტერესების დასაცველათ. დასასრულ ხმა- სნები თხოულობენ რომ ქალაქის მცხოვრებთა დასამშვიდებლათ გულმოდგინეობით გამოკვლეულ იქნას 23 იანვარს მოხდარი ამბებო.

მ ო მ ი ს ა მ ბ ე მ ბ ი.

სამგლოვიარო წლის თავი.

„ნაშა ქიზნის“ მე 72 ნომერში დაბეჭდილია მოწინავე წერილი ზემო აღნიშნული სათაურით. „1904 წლის 26 იან- ვარს დამით იაბონიის ფლოტმა იერიში მოიტანა ჩვენს პორტ- არტურის ესკადრაზე და სამი საუკეთესო გემი რამოდენიმე თვით გამოთიშა იმის რაზმს. ამით დაიწყო ის ომი, რომლის სამგლოვიარო წლის თავს დღეს იგონებს მთელი რუსეთი“.

შემდეგ ავტორი გადმოგვცემს, თუ როგორ თანდათან შეეცვალა ჩვენ საზოგადოებას ახრი იაბონელებზე. ჯერ ჩვენს წინაშე „ცბიერი მტერი“ და უბრალო „მაკაეები“ იყ- ნენ; შემდეგ ისინი მოხერხებულ და გაბედულ მტრებათ გა- დაიქცენ, ხოლო დასასრულ ჩვენ ჯარს საქმე დაურჩა მრის- ხანესა და გულად მტერთან, რომელიც თავისი სამხედრო ძლიერებით და განათლებით თუ არა გვეჯობს, არ ჩამოგვრ- ჩება მაინც.

„მთელი წლის განმავლობაში მხოლოთ დამარცხება და დამარცხება—გამარჯვება ერთიც არ გავგიგონია. მანჯურის მთებსა და მინდერებში ჩვენ ასი ათასობით ახალგაზრდები დაეკარგეთ. ხოლო ოკეანეს ტალღებში დამარცხა მთელი სამ- ხედრო ფლოტი წყნარი ოკეანისა. ახლა კი ჩვენს წინაშე კითხვა დგას: რა ვქნათ შემდეგში?

აქ გაზეტის მოყავს ის საზარელი შედეგი, რომელიც ასეთ უღმერთო ქლეტას მოსდევს ხოლმე: მოყავს ის გაჭიე- რება, რომელსაც ითმენენ ომში წასულნი და მით უმეტეს, გაწყვეტილთა ობლათ დარჩენილი ოჯახები. მოყავს აგრეთვე ხარჯი იმ დამლუბველი ომისა, რომელიც, რაც უნდა მოკ- ლეთ ვიანგარიშოთ 600 მილიონამდე აღის. მაგრამ ამ ფუ- ლებში არ შედისო: არც ღირებულება დაღუპული ფლოტისა, არც წართმეული ზარბაზნებისა და სამხედრო სურსათისა, არც დანგრეული რკინის გზისა, არც გადამწვარი და აოხ- რებული ქალაქებისა და სოფლებისა, რომელიც საერთო ჯა- მით პირველ რიცხვსაც გადააქარბებს. ამ რიცხვში არ შედის აგრეთვე არც ის უზომო მსხვერპლი ადამიანთა სახით შეწი- რული, რომელიც რა თქმა უნდა ფულთი არ იანგარიშება.

„თუ თერთმეტი თვის ბრძალამ ასეთი ხარჯი მოითხოვა, უნდა მიველოდეთ, რომ მეორე წელი ორჯერ მეტათ მანც დაგვიჯდება. იმ მანჯურისათვის, რომელიც მთელი რუსეთი- სათვის უცხო და გაუგებარია. გარდა ზოგიერთ ექსპლოატა- ტორებისა, რომლებმაც თავისი ფულები, ადგილობრივი-ბუ- ნებრივი სიმდიდრის მოსახვეჭათ ჩააბნის; გარდა ამ მიდირე- ბისა, რომელთა უმრავლესობა ჩვენი საზოგადოების უმაღლეს წრეს ეკუთვნის, არავისათვის საჭირო არ არის არც მანჯუ- რიისა და არც პორტ-არტურის შექენა. რუსეთის ძირსება თხოულობს ომი უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე გაგრძელდე- სო. ჩვენ არ შეგვიძლია მშვიდობაზე ლაპარაკი, სანამდე მტერს არ დავაპარცხებთო“ გაიძახიან: „ნოვოე ვრემია“ „მოსკოვ- სკია ვედომოსტი“ და „გრაედანინი“. და ამასვე იმეორებს უფრო თავდაჭერილათ გაზ. „რუსი“. მაგრამ ჩვენ კარგათ გვესმის, რომ ამ გაზეტების მიმართ საზოგადოების თანაგრ- ძნობა რალაც საეკუო საფუძველზეა დამყარებული და სადაც კი რუსის ხალხს მიეცა მკირგოდენი საშვალტება თავისი აზ- რის გამოხატქმელათ, ყოველი მხრიდან მოისმის: „კმარა ამდენი

სიხლი“-ო. მაგრამ როგორ უნდა ჩამოვარდეს ზავი ამდენი დამარცხებას შემდეგაო,—გვეუბნებიან ჩვენ“.

ქვევით ავტორი ამბობს, რომ ომში ერთი მხარე უთუოთ უნდა დამარცხდეს. „თუ ჩვენ პორტ-არტურის და ლიაოიანის დეკარგვის შემდეგ ზავის ჩამოგდება არ გვინდა, განა იაპონელები კი მოისურვებენ თუ რაიმე სასწაულით ჩვენ ამ ქაღალტს უკანვე დაიბრუნებთ? ჩვენი ჯარი დამარცხდა აუსტრალიციან და ფრიდლანდთან, მაგრამ ამას ხელი არ შეუშლია ტრეზიტის ზავი მიგველო; ჩვენი ჯარი დამარცხდა სევესტაპოლში, მაგრამ ჩვენ მივიღეთ პარიზის მორიგება.ახლა რატომ არ უნდა ვითხოვოთ მორიგება, როდესაც ვხედავთ, თუ რა საზარალო შედეგი მოსდევს ჩვენთვის იაპონიასთან ომს?“

შემდეგ ავტორი ამტკიცებს, თუ როგორ მოუხერხებელია რუსეთისათვის ამ ომში გამარჯვება. „მოვიკრიბოთ გაბედულება და შევხედოთ თვალზეში სინამდვილეს. აქ დავინახავთ, რომ საბოლოო იაპონიის დამარცხება ჩვენთვის ყოველად შეუძლებელი საქმეა. ჩვენ ვხედავთ, რომ კუროპატიკინის ყველა იერიში საშინელი მარცხით ბოლოვდება. შეიძლება ვიფიქროთ, რომ იაპონელები შეკედნს ვერ აიღებენ, მარა არავითარი უფლება არა გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ჯარს, რომელმაც თავისი გამაგრებული პოზიცია ვერ შეირჩინა, წარბეჭდვის უკან დაბრუნება შეეძლოს. მაგრამ წარმოვიდგინოთ მაინც, რომ კუროპატიკინმა დაამარცხა მტერი, დაიბრუნა უკან ლიაოიანი და მიაღწა ლიაოლუნის ნახევარ კუნძულს. აქ კი უნდა შეეკეცოს ფრთა ყოველივე იმედს. თუ ზღვიდან და ხმელეთიდან ალყა შემორტყმული პორტ-არტური ხუთი თვის შემდეგ აიღეს იაპონელებმა, ჩვენს ჯარს საიდან შეეძლება იმისი დამარცხება, როცა ჩვენი ალყა მხოლოდ მარტო ხმელეთიდან იქნება. ამ სახით იაპონიის დამარცხება ამ დროსა და ამ პირობებში ყოველად შეუძლებელია. შეიძლება მხოლოდ რამოდენიმე შეტაკებაში გამარჯვდეს ჩვენმა მხედრობამ, მარა ამისათვის იმის გაგრძობა განაღობს? რა თქმა უნდა, რომ არა და არა. ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ მთელი შეგნებული რუსეთი დღეს ჩვენთან ერთად წინააღმდეგია ამ ომისა და მშვიდობიანობის აღდგენას ელის.

„მაგრამ ნუ გავიკცხავთ სულ ამ ომს“,—განაგრძობს წერილის ავტორი. ჩვენ მით მოვიპოვეთ ერთი ძვირფასი გამოცდილება, იმდენათ თვალსაჩინო, რომ ის თითქმის გვიქრობს მწუხარებას ამდენი კაცთა მსხვერპლით გამოწვეულს. ძვირფასი შედეგი ამ ომისა ის არის, რომ საზოგადოება დაიწმუნდა ჩვენი ახლანდელი მართვა-გამგებობის ყოველად უვარჯისობას და სიძველეს. საზოგადოებამ დაინახა სიმამაცე ჩვენი სალათისა, მაგრამ ხედავს იმასაც, თუ როგორ იხშობა და კვდება ეს ნაციონალური ძალა რუსის ხალხისა ბიოკრატიული მთავრობის ბორკილში. პორტ-არტური უმაგრესი ციხეა ქვეყანაზე, მაგრამ ის არ დარჩა მზათ მოსალოდნელ შემთხვევისათვის, ჩვენივე მთავრობის მიზეზით, თუმცა ეს მთავრობა ავტო ათი წელიწადია ამ ომისთვის ემზადება. გენერალთა შორის შური და უთმანხმოება იყო მიზეზი ტიურენჩენში ჩვენი მხედრობის დამარცხებისა და ჩვენმა დახვეწებულმა მთავრობამ ვერ მოახერხა ამისი აცდენა, რადგან უმაღლეს სამხედრო თანამდებობას ის არიგებს არა ნიქისა და ლორსების მიხედვით, არამედ მოყვრობით, ნათესაობითა და ნაცნობობით. მაშინ, როდესაც იაპონიის პრესა თავისუფლათ მსჯელობს მათი გენერლების ლორსებისა და ნაკულუფანობაზე, ჩვენი ბიუროკრატიული მთავრობა არა თუ თავისი შეცდომების გასწორებას ცდილობს, არამედ იმას, რომ ეს შეცდომები არავინ გაიგოს და ხმა არავინ ამოიღოს.

ახლა კი ჩვენი ბიუროკრატიული მაშინის სიღამულე ყველასათვის თვალსაჩინო სიცხადით გამოაშკარავდა და სწორეთ

აქა ვხედავთ ძვირფას მხარეს ამ საშინელი ომისას. დღეს თამაშათ შეიძლება ითქვას, რომ ამ ომის შემდეგ და იქნება თვით ომის დროსაც ჩვენმა თანამედროვე მართვა-გამგებობამ ძირითადი ცვლილება უნდა განიცადოს.

მაგრამ დღეს მხოლოდ ეს უნდა გვახსოვდეს, რომ ეს ომი უაზროა, რომ ის უსარგებლოა და ახლა კითხვამედროვე მთავრობის ხელში უიმედოც. ამიტომ ვხლავ, დაუყონებლოც, უნდა ვითხოვოთ იაპონიასთან ზავის ჩამოგდება („ნაშა ტიზნი“).

ამ ბოლო დროს დაქინებით ამბობდნენ და წერდნენ გაზეთებში, რომ ამ ახლო ხანებში გენერალი კუროპატიკინი მანჯურიის ჯარის მთავარ სარდლობას თავს დაანებებს და რუსეთში დაბრუნდებაო. ახლა ყველამ კარგათ იცის, როგორ კუროპატიკინსა და მის ქვეშევრდომ გენერლებს იდიოთთანხმოება და ქიშპობა მოსდით, ეს კი მომავალ ომზე ძლიერ კულ გავლენას იქონიებს. უკანასკნელ ცნობებიდან ნათლათა ჩანს, რომ იაპონელები ხარბინისა და ვლადივოსტოკისაკენ აპრობენ წასვლას. ამბობენ, იაპონელებმა ამ ქაღალტსაც ვალაშკრება დაიწყეს კიდევო.

„ნ. ფ. პრ.“ ამბობს: გენერალი გრიპპენბერგი რუსეთში დაბრუნდა. კუროპატიკინის საქმე კულათ მიღის, ნდობა დავარგა და დღეს თუ ხვად, იმის საქმე რითიმე უნდა ვათავსდეს.

დღეს უკვე ყველა, ვინც კი გარემოება იცის, ამბობს, რომ იაპონია, ყოველგან, ზღვაში, თუ ხმელეთზე, გამარჯვებული გამოვა და რუსეთი ძლიერ კარგათ მოიქცევა, თუ იაპონიის დაურიგდებაო.

სხვათა შორის ამერიკელ მაიორ გრიბლს უთქვამს: „რუსეთმა ხელი უნდა აიღოს ომის განგრძობაზე. მეტათ ძვირათ დაუჯდება ომის გაგრძობაო“.

პოლკოვნიკ გიკლის აზრით, არავითარი იმედი არაა, რომ რუსეთმა გაიმარჯვოსო (ნ. დ.)

კ ო რ ე ს ზ ო ნ დ ე ნ ც ი ა .

ოღმსა. ავტო წინაზე რუსულ-ქართული ვახუშტის ფურცლებზე აღნიშნულ იქმნა ჰეტერორტეულ ქართველ სტუდენტებს შორის ატეხილი უთანხმოება და განხეთქილება. მართლაც დღევანდელ პირობებში ამ ფაქტის მნიშვნელობაზე დიდხანს კამათი და ურადლების შეჩერება არ დის, რადგან სხვა ათასი ამაზე მნიშვნელოვანა და საუურადლებო მოვლენები ჩვენს ცხოვრებაში დროის შესაფერას ხსენსა და გარკვევას თხოვლობენ და ამიტომ მთელი ზნეობრაზე და მატერიალურა ძალ-დასე ამათ ვაგებას უნდა შეეწიოს, მაგრამ გაკრათ შანც მოწინავე შწერლობა ვაღებულაი ისეთ კითხვებსაც შეეხოს, როგორც, მაგ სტუდენტებს შორის გამწვავებული ბრძოლა თუ განხეთქილებაა. ჩვენი ვახუშტები ამისთვის თავს არ იტყვიებენ და ეს მით ახსენება უმთავრესათ, რომ ისინი უბარველ ხარისხიდან“ კათხეებსაც რიგანია ვერ არკვევენ, იმდენათ შანც-რამდენათაც ეს შესაძლებელია თანამედროვე პირობებში. საქმის ნამდვილი გარემოება ჰეტერორტეუმი არ ვიცით, ხლო ის კი ვიცით დანამდვილებით, რომ ქართველი სტუდენტობა თითქმის ყველა საუნივერსიტეტო ქალაქებში სრულიად არ წარმოადგენს ერთგვარს მასს, იგი დაუფილია, უფრო, თანდათან იყოფება სხვა და სხვა ჯგუფებათ, კმსრობა ამა თუ იმ საზოგადოებრივ მიმდინარეობას, de jure თუ de facto ებდაუჭება საზოგადო შექმნაუქულ ამა თუ იმ პრაგმას. ქართველი სტუდენტობის ჯგუფურა დაუფა და მოქმედება ხშირათ იწვევს ყველგან პატარპატარა შეტაკებებს და განხეთქილებებს. რა თქმა უნდა, ეს მოვლენა არავითავს არ უნდა იყოს საწმუნარო მოვლენა, ეს ფაქტი მხოლოდ მათ აღიბებს და აფიქრანებს, ვინც მუღამ ჟამს „ერთანანობაზე“ დადიანებს და ვისთვისაც ცხოვრების გულადან აღმოცენებულა უთანხმოება კრავნული განვითარების დამარცხებელი და დამღუპელა საქმე. „ავტოილია“.

„გნობის-ბურღელთა“ და მესამე დასკვლავ შორის არსებული, შეუ-
რავლებელი განხეთქილება და ბრძოლა თუ აუცილებელი და ბუნებ-
რული იყო, აუცილებელი უნდა იყოს სტრუქტურათა შიგნით სტრუქტურ-
ის დაბადება. მით უფრო, რომ სტრუქტურათა კარდა ამისა, სხვა
ხაზი მიმართულებათა გველენასაც განიხილავს რუსეთის საზოგადო-
ებაში. საუბრის მკალობის ჩვენს აზრის დასამტკიცებლათ წარმოად-
გენს ადვისის სტრუქტურათა, რომლის ელემენტები ნელნელა იკრან
თავს ამა თუ იმ დროის ქვეშ და ამის და გვართ მოქმედებენ.
ჩვენ, რასაკვირველია, აქ მხედველობაში არა გვეყვას გამოხატუ-
ბული კარიერები, რომელთაც დახშული აქვთ გრძობა-გონება
უფროსი კონკრეტული კეთილმოხილურ აზრების და იდეალებ-
ისთვის. „პატრის“ მისილება. კარიერისტიკისთვის ხალხს და
და სამშობლოს ნაკლები მნიშვნელობა აქვს. რაკი ადვისის ქართვე-
ლი სტრუქტურათა დაიყო, ასე ვთქვათ, მიმართულების დაგვართ,
მოსალოდნელია, ის მოქმედების ენერჯის გაორკვერებს და მომზა-
დებული შეერვა ახლევარებულ ცხოვრებას. თუ ისტორიული მო-
მენტი მოათხოვს მისი სხვა და სხვა ელემენტების დროებით „გა-
თიანებას“, აშკარა პრინციპული განხეთქილება, რომელიც აჭურ
სიერაში უტყუარი ფაქტია, სრულიად არაფერს დაუშლის, პირიქით
ხელს შეუწყობს მომავალ მოღვაწეთა მოქმედებას და საზოგადო
მსოფლიოს მხედველობის შექმნაში მისი. პრინციპული გან-
ხეთქილების დაბადება მომსწავლეობისთვის, რომ ქართველი სტრუ-
ქტურათა, როგორც სურთით რუსეთის სტრუქტურათის ნაწილი,
აბსოლუტურად წინ წავიდა. ადვისის ქართველი სტრუქტურათის შე-
სახებ ისიც უნდა ვთქვათ, რომ მისი „უმრავლესობა“ (ერთი ჯგუ-
ფი) მისივე „უმცირესობასთან“ (მეორე ჯგუფი) შედარებით ნაკ-
ლები უნარანობას და სიფხობეს იწინებს, ჭარ კიდევ მამაპაპურათ
იტყვას, საყვებით ვერ გამოიცვალა „ძველებური, ჩვენებური“ ქერქი
და ვერ შეეწყო შეცვლად პირობებს. კიდევ ესაა მიზეზი საზო-
გადო „განხეთქილებისა“, ანუ შეურთებლობის ქართველი სტრუქტ-
ურების შორის. დამახასიათებელია ჩვენი საზოგადო წარმატების და-
სამტკიცებლათ ის პაწია ფაქტიც, რომ ქართველი სტრუქტურათაში
მოხდა დიფერენციაცია ცხოვრების ვითარების თანხმით, დაბადა
პრინციპული შეურთებლობა. ჩვენ იმედ გვაქვს, გავიგებთ პე-
ტრბურგელ ქართველი სტრუქტურათ შორის მომხარ განხეთქილების
საქმეს, რომელსაც იგი პეტრბურგელი სტრუქტურათი უწოდებენ.
და ელავას განხედებით „გნ. ფ.“-ში, საზოგადოებრივი მნიშვნე-
ლობა აქვს. სასურველია, ასეთ ხაზით ფაქტებია საყვებით ადინიშის
ხალხი მწერლობაში, რამდენათაც კი შესაძლებელია.

დაზოგადებული.

რუსეთის ქრონიკა

ჭარ კიდევ არ დასრულებულა რუსეთის სხვადასხვა ქალაქებში
მუშათა გაფიცვები და ამ ნიადაგზე აღმოცენებული არეულობანი.
ქ. ვარშავაში 25 იანვრამდინ მხოლოდ წერილი წარმოების მუშებს
დაუწვია მუშობა, დიდ ფაბრიკებსა და ქარხნებში კი ისევ გრძელდება
გაფიცვა. ამ გაფიცვაში მოიარა მთელი პოლონეთი და 25 იანვრ-
ისთვის ასეთი მდგომარეობა იყო: ქ. რადომში გაფიცვა დასრულდა
და მუშების უმრავლესობამ დაიწყო მუშობა; ქ. ოსტროვეცში
მხოლოდ ნაწილი შეუდგა მუშობას; ლიუბლინში სრული მშვიდო-
ბანობაა და გაფიცვაც გათავდა; კელცშიც საწინარე; სოსნოვოცის
რაიონში ისევ გაფიცვა; შტრატკა პოლონეთის და ჭარბთან არ
ყოფილა; კონსკის მახრამი სადგურ სკარბოვოსთან 22 იანვარს
მოხდა დემონსტრაცია: 1500 მუშას შტრატკა მოუვიდა ჭარბთან;
ჭარმა იარაღი იხმარა; მოკლულა 24, დაჭრილია—40; სელ-
ლეცში დაბრუნდა; ფაბრიკებში მუშობა დაიწყო, ჰლოცის გუბერ-
ნიაში ზოგ ქარხნების მუშები გაიფიცნენ, მაგრამ წესიერება არ
დარღვეულა; კალიშის გუბერნიაში მშვიდობანობაა—ფაბრიკები

მუშობენ, ლექნები დაა. ვარშავის გუბერნიაში ფაბრიკებსა და ქარ-
ხნებში ნელ-ნელა იწყებენ მუშობას; მუშები ნაწილ-ნაწილ უბრუნ-
დებიან თავიანთ საქმეს („გ. შ. დნეც.“).

◆ პეტროლოვის ქარხნის (პეტრობურგში) დირექტორს სმი-
რნოვს მიუმართავს სახელისნათების გამკვეთსთვის და უთხოვია—
შემიდეციეთ არა კეთილ-სამიერად მუშობის სია და წარმოადგინეთ,
რომ უველა დაეთხოვით. ბევრ გამკვეთსანს წინააღმდეგობა გამოუ-
ცხადებიათ ასეთი დონისთვის შესახებ, რადგან იგი არც ქარხნის
ინტერესებისთვისაა სასარგებლო და არც შეეფერება სახელისნათის
გამკვეთს როლს. ამის გამო შეკრებილან ეს გამკენი და მათი თან-
გამკენი და ერთხმით დაუდგინათ: 1) მუშათა მოძრაობა ქარხანაში
კი არ დაწყებულა, არამედ კარგი: ესაა ასეთი დროის მიმართუ-
ლება და საზოგადოებრივი განწყობილება; ამიტომ არც არანს კერ-
ძი დამნაშავენი და არც არავინ უნდა დაისჯოს; 2) ქარხანის წი-
ნეთ კარგი გინწყობილება ჰქონდა მუშებთან; ქარხნის ინტერესი
მოათხოვს შემდეგშიც ასეთი განწყობილება იქმნეს; ამიტომაც უვე-
ლა მუშები უნდა იქნენ მიღებული ქარხანაში; რაც შეეხება არა-
სამიერების გამოძენას, ეს პოლიციის საქმეა.

ეს რომ სმირნოვს გაუგია, მოუწვევა სახელისნათების გამკ-
ენი და დიდ საუველეთი გამოცხადების; შემდეგ სათითაოთ ჩამო-
კითხავს, ვინა ხართ წინააღმდეგი ჩემის განხრახვისათ; აქ კი ირის
კარდა უველას უდაღატონა დადგენილებისთვის და სმირნოვს მიმ-
ხრობია. მაგრამ სმირნოვსა და მის შიშობა გამკვეთს შიანც ვერ
აუსრულებიათ თავიანთი განხრახვა; პოლიციას შემოუთვალა მათ-
თვის—ნუ ერევიან ამ საქმეში, ჩვენ თვითონ ავარჩევთ, ვინ არის
სამიერად და ვინ არა. პეტროლოვის ქარხნის ინტერესების ასეთ არა
საკადრის საქციელზე მსჯელობა ჰქონია პეტრობურგის ინჟინერთა
საზოგადოების კრებას 27 იანვარს და დაუდგინა: 1) უდრისია იმ
ინტერესების ქვეყა, რომელთაც მონაწილეობა მიიღეს არა კეთილ-სამ-
იერად პირების სიის შედგენაში და 2) მოეთხოვოს სმირნოვს
ანგარიში მისის მოქმედებისა.

◆ ცახეთ რევიკა „ში მოთავსებული ვარშავაში მომხდარ არე-
ულობის ანგარიშთან ჩანს, რომ ქ. ვარშავაში უკანასკნელ არეულო-
ბის დროს დატუსსადებით შედარსულ შეტოვას კაცი.

◆ თათქმის უველა რუსულ ცახეთებში დაბეჭდილია ბ. პანტე-
ლევის წერილი, რომელითაც მან მიმართა სტატ-სეკრეტარს ბ.
ბეზობრახოვს. აი ეს წერილი. „ერთი წელიწადია, რაც გრძელდება
თავის უბედურებით უმაკალითო ომი და დასასრული კი არ უჩანს.
არ არის ისეთი მსხვერპლი, რომელსაც რუსის ხალხი შეუშინდეს,
არ აქვს საზღვარი იმ სულელო ძალას, რომელიც შეუძლია გამო-
ჩინოს რუსის ხალხს, როცა იცის, რომ იგი იცავს თავის კერას,
მთელ თანხათა შრომის ნაღვს. მაგრამ ასეთი ახლანდელი ომი?
რა იცის რუსეთს, რისთვის იღვრება მისი შვილების სისხლი,
რისთვის იხრჩვება მისი მცირე ქონება? ომის დასაწყისში მას ეუ-
ბნებოდენ უშინარსო მალა-მალად ფრახებს რუსეთის ინტერესების
შესახებ შორე აღმოსავლეთში; ახლა ცდილობენ დაგვარწმუნონ,
რომ რუსეთის სახელისათვის საჭიროა ომის გაგრძელება სრულ
დაუძლეობამდე. მაგრამ საზოგადოებრივი აზრი (რაც არ უნდა
თქვას ქვემდროშა პრესაში, რუსეთში არის საზოგადოებრივი აზრი)
ვერ გამოთვლიდა ასეთი უოვლად უშინარსო განმარტებით; იგი
დაუბნებიათ თხოვლობის გამოარჩევს და ახსნის ის ბნელით მოსილი
გარემოებას, რომელთაც მაკვირვებს შორე-აღმოსავლეთის სისხლით
მცოდნე დრომამდე. საზოგადოების ხმა ამტკიცებს, რომ თქვენც
დიდთ პასუხის მტებელი ხართ იმ ცრულებისათვის, რომელიც ესაა
იღვრება მთელ რუსეთში როგორც მოაქრულ სასახლეებში, ისე
დარბითა ქოხებშიც, და დღეს, ჩვენზე მოაღენილ განუზომელ
უბედურების წლის თავზე, უოველ რუს უფლება აქვს მოკთხოვით
ახლოთ ის ფარდა, რომელიც ფარავს შორე-აღმოსავლეთში არსე-
ბულ ჩვენ ინტერესების დიდ საიდუმლოს, და დაუფარავთ მოკვით-
რათ იმ კონცესიების ისტორია, რომლებთანაც დაკავშირებულია

თქვენი სახელი. და თქვენ უთუო უნდა შეასრულოთ ეს, თუ მცირეოდნათ მიანტ შეგრძნებათ სამშობლოს წინაშე ზასუხის ტების კრძალა. თუკი გრინგუტო და მუშენკო ისტერიკაშდე ტაივიან დღე-ღანდელ დალატს და მოიფიდატე, ჩვენც გესურს გავიგოთ იმათი სახელები, ვინც ბუკრათ ადრე თაივის ზირადი ინტერესები ხალხის ინტერესებოთ გამოიფიანა და ასეთი სიადგილით ჩაკეფრა იმ უფსკრულში, რომელიდანაც გამოსვალი აღარ ჩანს".

→ მოსკოვის ფიზიკა-ქარხნების პატრონებსაც მიუცნათ მხარი სურთო განმთავისუფლებელ მოძრაობისთვის. ცაჭეთ უნ. უ. "ში მოფიანიადა მათი განცხადება: "უხანდელი ადგილებული მდგომარეობა რუსეთისა და მრეწველობის კაჭირებულად მდგომარეობა აიძულებს მრეწველთ გამოუფიანონ მთავრობას, რომ რუსეთის ხალხის სულიერი განწობალება მრისხნე მუჭკანა არსებულ წეს-წეობალებსათვის; რომ გერავითარი რეპრესია ვერ შეაჩერებს მოძრაობას, რომელსაც დრმა ფესვები აქვს ხალხში და რომელიც სულ ახალ-ახალ გვირტს იბამს; რომ რუსეთის მრეწველობის კაჭირებუ-კამარევება, მრეწველებსა და მუშებ შორის ნორმალური დამოკიდებულების დამყარება და მუშის უფა-ცხოვრების კაუჭკოა ბესება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ რუსეთში დამყარდებ ექსპენტრუდი ზირობები უფლებრივ სახელმწიფოსა. სხვათა შორის აუცილებლათ საჭროა:

1. თანასწორობა ყველაში მტკიცე კანონისა წინაშე, რომლის ძალიანა და სიწმინდის შეგრძევა არაივის არ უნდა შეეძლოს;
2. პიროვნებისა და მის ბინის სრული ხელ-უხლებლობა;
3. მინიჭება მუშისათვის შეკრების, გაფიცვის, შეკავშირების და ყოველგვარ საზოგადოების შედგენის უფლებისა თავის ინტერესების დასაცვლათ.

4. სიტყვის და წერის თავისუფლება, რადგან მხოლოდ ამ გზით შეიძლება მრეწველობის განვითარება, მუშის საჭიროებისა და ინტერესების გამოკრევეა, მის ყოფა-ცხოვრების და მდგომარეობის გაუმჯობესება.

5. რადგან არსებული კანონ-მდებლობა და წესი მისი შემუშავების; სრულიად არ შეფერება თანამედროვე სახელმწიფო სამართალს, ხალხის მოთხოვნილება და კერძოთ რუსეთის მრეწველობას, აუცილებელია, რომ საკანონმდებლო ნორმების შემუშავებაში მონაწილეობას იღებდნენ რუსეთის ყველა კლასების წარმომადგენელნი, მათ შორის მუშებიცა და მრეწველებიც; იგივე წარმომადგენელნი აუცილებლათ უნდა იღებდნენ მონაწილეობას სახელმწიფო ხარჯთ-ალრიცვის განხილვაშიცა, რადგან ეს ხარჯთ-ალრიცხვა სახელმწიფოს უძლიერესი იარაღია სამრეწველო საკითხების გადაწყვეტის საქმეში;

6. საყოველთაო სავალდებულო სწავლა და არსებულ სასკოლო პროგრამების გაფართოება; ვრცელი თავისუფლება პირადი ინიციატივისა (ნებათთვის აღების მაგიერ საჭირო იყოს მხოლოდ განცხადება) სკოლების, ბიბლიოთეკების და ყოველგვარ განმანათლებელ დაწესებულებათა დაარსების საქმეში, რადგან ხალხის განათლებაშია ძალა და ძლიერება სახელმწიფოსა და მრეწველობისა; რუსეთ-იაპონიის უბედურმა ომმა მეტათ ცხადათ დაამტკიცა ეს.

→ ქ. კალუგაში გუბერნიის სთავადაზნაურო კრებამ 9 იანვარს 112 ხმით წინაღმდეგ 55-ისა მიიღო ადრესი, მალა-იაროს-ლავეცის მარშლის ობინისკის მიერ შედგენილი. ამ ადრესში გამოთქმულია იმედი, რომ მთავრობა მრეწველს ხალხის წარმომადგენლებს სახელმწიფო მუშაობაში მუდმივი მონაწილეობის მისილებათ. სანამ ობინისკის ადრესს მიიღებდნენ, კამართულა თავადაზნაურობის კერძო თათბირი, რომელზედაც ობინისკის სხვათა შორის უთქვამს:

«განთავისუფლების სასიხარულო ამბავმა, რომელიც ალექსანდრე მეორემ შეატოხინა საზოგადოებას ზარბის ხელშეკრულების შემდეგ, დაგვიამა სევასტოპოლის დამარცხების მიერ გამოწვეული გუდის-ტკივილი. უფლებიერი იმას მოწმობდა, რომ ეს გაფრთხილება ძლიერათ, რადიკალურათ, იმოქმედა მმართველ კლასებზე. . . მაგრამ გავიდა ცოტა დრო და შეუიერი უგაილება, სიყვარულით მოვლილი იმ ეპოქის მოდერნიზების მიერ, დატანენ რაქციის ეინულს ქვეშ, და რუსეთის სინამდვილის ჭოროხობაზე უკვე გამოჩნდა შეგუბილითი სახე დემიტრი ტოლსტოისა. უფლებიერი მიიღვა მძიმე ძილმა. რადიკალურ უფლები ხელაფნურათ გამოწვეული ძილი, ესეც

არ იყო მშვიდობიანი და სახელმწიფო ორგანიზმს უშეზავნებდნენ სულ ახალ-ახალ დამაძინებელ საშუალებას კაჭირებულ წესის დაცვამდე და აკუტის მხარეში აღმინისტრაციულ გადასახლებამდე, და ბოლოს დადგა დრო ახალი გაფრთხილების. სევასტოპოლის ეპოქის ნახევარ საუკუნის იუბილის დღესასწაულობენ პეტრე-პავლეს ციხის ზარბაზნების უტუვიო სრულით-კი არა, არამედ ნამდვილ სამხედრო სრულით შორეულმოსავლეთში. გავიდა ერთი წელიწადი ამ სისხლის ქელებსა, უკიდურეს ძალის მოხმარებისა, ტანჯისა და დამცირებისა; უკვე მეორე ფლოტი, ესლაკი შერცხვნილი, ჩაძირეს ან ააფეთქეს მტერს გადაცემულ ზორტ-არტურის ნაზირებთან. ნუ თუ შემდეგშიაღ უნდა მოგვედგეს მცხაკის კატასტროფა? ნუ თუ ჩვენი უფლებები უნდა აღიზარდონ ოფიციალურ სიაცრუისა და უფლებგვარ ძალმომრეობის ატმოსფერაში? ვიჭინოთ იმედი, რომ არა. ვიჭინოთ იმედი, რომ უმადლესს ბრძანებაში აღნიშნულ რეფორმებს მალე დაასრულებენ და რომ ეს რეფორმები არ იქნება მარტო იმ უგანობობათა მისხობა, რომლებითაც ასე უბორკილი იყო ჩვენი ცხოვრება. ამ მხრივ უფლებზე საუუარადებო არის ზრუნვა მუშებზე და გლეხების გათანაწორობა სხვა წოდებასთან, და ჩვენ აზნაურები, სიამაყებით ვეგებებით ასეთ დაწვეულებას. ბოლოს დადგება ისეთი დრო, როცა გერავინ კვისეუფლურებს ჩვენ ზრთილეკივებს, როცა აზნაურის ქველობა განდება სინონიმი მოქალაქის ქველობისა.»

მერცხლების სიმღერა.

იმედის ტოლამ გულს დაკრა,
სიმემა დაიწკრილდეს,
ბალში იფეთქა კოკორმა,
მერცხლებმა შეიფრთხილდეს.

თანაც მღერიათ ქიკიკით:

„ზღვა ღელავს ქარიშხალია,
და გაზაფხულის შემქნელიც
მხოლოდ მის ძალთა ძალია!

მას დავთამაშებთ, მის ზვირთებს
გულით ვეკვრებით, ვსრიალებთ,
მივფრინავთ განთიადისკენ,
მანძილი გამოვიარეთ.

გემს მივცევთ, ტალღა-ტალღაზე
შემუსრავს, ვიცით, იალქანს
და ქარიშხალი მის ანძას
დაკრავს და სალ-კლდეს მიარტყამს!

მაშინ ჩადგება გრიგალი,
ზღვიც მხოლოდ მაშინ დაცხრება,
როს მოშლილ გემის ნაფოტი
ჰაერში გაიფანტება!

მანამდისინ-კი ხომალდსა
მივცევთ მომწყვდულს ზვირთებში,
ვიცით, რო ბოლო მოვლის,
მალე გარიყავს კიდეში!

მიტომ გულს დაკრა ტოლამა
იმედმა დაიფრთხილა,
რომ ბრძოლაშია მხოლოთა
მშვიდობის ტკბილი ფიალა!“

ასე მღერიან მერცხლები,
ზღვა კი ქუხს, დელავს, ღრიალებს,
აფრა იხვევა, ანძა თრთის,
გემი უკულმა ტრიალებს!

ი. ევლოშვილი.

თაგუნას ზღაპარი.

მე თაგვი გახლავარ, წრუწუნა—თაგუნა. ბნელეთში ვცხოვრობ, იატაკქვეშ. არ გეგონოთ, რომ სინათლეს გავუჩრბოდლე! სრულიადაც არა! ბარემ მეც ძალიან მიყვარს სინათლე, მაგრამ, რა გაეწყობა, როდესაც,—ამოვეობ თუ არა ჩემ წვეტიან ცხვირს ქუქრუტანაში სინათლის დასანახავათ, საზარელი ჩხავანა—კატა ისეთ ნაირათ დაელავს ხოლმე თვალეზით, რომ იძულებული ვარ უკანვე ჩავცუნცულდე, იატაკქვეშ. მერე რამდენი ჩემისანა თაგუნა გამხდარა მისი წვეტიანი კლანჭების და ბასრი კბილების მსხვერპლათ! ოჰ! რა მეჯავგრება ის საძაგლო! ღამ-ღამობით კი, როცა ჩხავანას ჩაეძინება, ფეხ აკრეფთ. ამოვდივარ იატაკზე და სადმე კუნქულში მიმალული, ყურს ეუფლებ მოხუც ბებიას, რომელიც უცნაურ ზღაპრებს უამბობს ხოლმე თავის პატარა შვილიშვილებს. უზღაპროთ იგინი როდი დაიძინებენ! ძალიან შემიყვარდა ბებიას ზღაპრები და, ვაი თუ ჩხავანა კატამ წამამწაროს მათი ყურის გდება! ახლა ამბობენ, კატა საშინლათ დაუძღურდაო, და მეც იმიტომ ვებედავ ასე ხმა მადლა ღაპარაკს. ეს ზღაპარი ბებიას ნათქვამია და მინდა სხეებსაც გავუზიარო.

აბა ყური დამივლეთ, თაგვებო, და თუ მოგეწონებათ შემდეგ შიაც გიამბობთ.

მზე-ქალი.

ადამიანის ძენი იყვენ ყველა ისინი, მშობლები კი არ ახსოვდათ.

ლომის სიმამაცე და გაბედულობა, ვეფხის სიქვიტე, ქარის თავისუფლება და თვითნობა, —იი მათი თვისებები.

მაინც მიწის შვილები იყვენ და მიწასაც დედა-მიწა უწოდეს.

მხოლოდ ერთი მათგანი არ იყო მიწის შვილი—მზეთუნახავი, მოკაშკაშე—ქალი.

უშვენიერესი ვარსკლავი ზეცის გაღვილი მკერდზე მომწყდარიყო და, ქალათ ქცეული, დედამიწაზე დავარდნილიყო.

მარმარილოს ქანდაკებას გავდა მისი ახოვანი ტანი.

მისი თვალეზი ზღვა იყო.

მაგრამ ბობოქარი და მდეღვარე ზღვა კი არა!

ზღვა წყნარი, ღრმა, უფსკერ-უკიდო;

როდესაც ლურჯი ზეცის გუმბათი იტკირება მასში და ბრწყინვალე მზე თავის გახურებულ სხივებს აბანავებს მის გრილ სიღრმეში.

ის კი—ზღვა—იღიმება და წყნარათ შეხარის მზის და ზეცის სილამაზეს.

მარმარილოს ბეჭებს საუცხოო ნაზი ფრაები უშვენებდენ: ფერადი ფრთები—ისეთი, როგორც გაზაფხულის ნაზ პეპელებს აქვთ ხოლმე.

მზე-ქალი უწოდეს მის ადამიანებმა.

მზე-ქალი ზეციერი იყო, ადამიანები კი მიწიერები.

და ზეციერი ცხოვრობდა მიწიერთა შორის.

ყველანი შეხაროდნენ მზე-ქალსა და ვერ წარმოედგინათ უიმისოთ ცხოვრება.

მზე-ქალიც დახაროდა მათ და ერთ ნაირათ უღიმოდა თითოეულს მათგანს და ყველას ერთათ.

ბედნიერი იყო მზე-ქალი, რადგან ყველას უყვარდა იგი უსახლგრო და უანგარო სიყვარულით.

ბედნიერები იყვენ ადამიანებიც—ლომებრ მამაცნი და უშიშარნი, ვეფხივით სწრაფნი, ქარივით თავისუფალნი.

ცხრა მთას იქით ცხოვრობდა ასთავიანი დევი.

ჯოჯოხეთივით სასტიკი და სიკვდილივით დაუნდობელი. ჯურღმული იყო მისი ბინა, უმანკო სისხლით იკვებებოდა და თვით სათაელს ექომავებოდა ცბიერებაში.

მგლები, დათვები, გველები და ვეშაპები ფებს ულოკავდენ საზიზღარ დევს და მოიქნენლობდენ წინაშე მისი ძლიერებისა.

მას კი ყველანი სძულდა გარდა თავის თავისა.

შეშურდა ასთავიან დევს ადამიანთა ბედნიერი ცხოვრება. გადმოიარა ცხრა მთაი და მივიდა იქ, საცა ცხოვრობდენ მზე-ქალი და ადამიანები.

თვალი მოკრა მზე-ქალსა და აუტოკდა ღვარძლიანი გული.

— რათ უნდა მზე-ქალი ადამიანებს? ფიქრობდა დევი.

— უიმისოთაც კარგათ იცხოვრებენ იგინი.

იქაც დევი ლამაზ კმაწვილათ და მივიდა მზე-ქალთან. თაყვანი სცა ცბიერმა და ეამბორა მის ფეხთა მტვერსა.

— მოციმიციმე ვარსკლავო ზეციერო! სამოთხის ასულო, მზეთა-მზეო, მნათობო, სიხარულო და ნეტარება! ცხრა მთაი გადმოვიარე მშიერ-მწყურვალმა და უსუსურმა ქაბუკმა შენი სიკვლეუცის სახილავათ... ის ღა დამჩენია სანანებლათ და სავალალოთ, რომ ორი თვალი მაქ და არა ორასი, რომ უფრო-დავტკებ შენი შვენიერების ცქვრით... იმას-ღა ვწუხვარ, რომ ერთი ენა მაქ, და არა ასი, რომ ღირსეულათ ვაქო და ვადილო შენი შვენება...

ეუბნებოდა ქაბუკათ ქცეული დევი, გულ-ღვარძლიანი, ჯოჯოხეთივით სასტიკი და სიკვდილივით დაუნდობელი ეთერის მსგავსი გულთა—გულს—მზე-ქალსა.

მხოლოდ მაშინ მიხვდა მზე-ქალი თავის უბედურებას, როცა უწმინდურმა დევმა სისხლიანი ხელები მოხვია მის ალვა—ტანს.

რკინის სალტებივით შემოერტყა დევის ხელები და სული შეუხუთა.

— თავისუფალნო ადამიანებო!.. ჩემი თავი წაგართვეს... ილუპებიო... მიშველეთ!

ამოწყდა სპეტაკ გულიდან შეშინებული და სასოწარკვეთილი ხმა მზე-ქალსა.

გვიან-ღა იყო.

ადამიანები დაძაბუნდენ, მოლუნდენ, მონათ იქცენ, რადგან მზე-ქალი შეპყრობილი იყო. ლომივით გულადნი—კურდღელივით მხდლანი შეიქნენ. ვეფხივით სწრაფნი—ქიასავით მხოხავათ გადიქცენ.

ქარივით თავისუფალნი—მონებათ გახდენ.

პირველ დამბო სუყველა და თაყვანი სცა დევს.

— ჩვენ შენი ფეხთა მტვერი ვართ! მოგვექეც ისე, როგორც შენი ნება იყოს.

კანკალით ეუბნებოდენ დაჩოქილები გულ-ზვიად დევსა. — ხა-ხა-ხა-ხა!

ხარხარებდა საზიზღარი დევი და ათასი საყვირის ხმასავით ისმოდა მისი საზარელი ხარხარი.

მზე-ქალი კი შეპყრობილი, დასუსტებული უღონოთ აქანებდა თავის ფერად ფრთებს და მისი ცრემლები, მარგალიტათ ქცეულნი, დაბალუბით ჩამორბოდენ მიმკრთალებულ ლოყებზე.

ადამიანები კი პირველ დამბობილი იყვენ და შიშისაგან ველარ გაებედათ ზევით ახედვა.

ბოროტმა. დევიმა მათ მხეცები მიუსია:
დათვები, მგელები, გველები და ვეშაპები დაერინ უღა-
ნაშეულო ადამიანებს.

დაიღა სისხლის ღვარი, რომელშიაც იხრჩობოდა ხალხი.
ამ სისხლით, უმანკო, სისხლით დევი იკვებებოდა.

დაძაბუნებული ადამიანები კი გაიძაბოდნენ:
— იყოს ნება ღვთისა და მეფეთ მეფის—უძლეველი დე-
ვისაო.

გავიდა დრო და ეამი.
სისხლის მორევეში ცურავდნენ ადამიანები და მხეცები
შეუბრალებლათ დათარეშობდნენ მათ შორის.

მურტალი დევი კმაყოფილი იყო, რადგან ადამიანების
ტანჯვა მის ბედნიერებას ნიშნავდა.

მზე-ქალი კი ცხრა კილტულში ჩაკეტა მან და ვეშაპები
მიუყენა მცველებათ.

დაუწყლულდა გული და დაეტანჯა სული ადამიანებს.
მიხვდნენ, თუ რას ნიშნავდა მათთვის მზე-ქალის დატყვე-
ვება და დევის ბატონობა.

მიხვდნენ და მოენატრათ მზე-ქალი, მაგრამ დაძაბუნებული
და დამონავებული იყვნენ და ვერაფერს ბედავდნენ.

მხოლოდ ასში ერთი თუ გამოერეოდა გულადი და და-
იძახებდა:

— ძმებო! გვეყოფა ტანჯვა-წვალებმა! დროა დავიხსნათ მზე-
ქალიო!

შიშით შეპყრობილი ძმები თითონვე ჩააჩუქებდნენ მის
კეთილშობილურ ხმას და სიცოცლესაც უსპობდნენ გულად
ძმას.

და ასე: ძმა ძმის სისხლსა ღვრიდა და დევს კი უხაროდა
და ხარხარებდა.

გავიდა კიდევ დრო და ეამი. უფრო აუტანელი შეიქნა
ადამიანთა ცხოვრება და უფრო გაძლიერდა მათი სურვილი
მზე-ქალის დახსნისა.

ახლა მალთა გაისმა ხმა მრავალ დატანჯულთა.

შეკრთა ას-თავიანი დევი. ბრაზ-მორეულმა მიუსია უთ-
ვალავი მხეცები და ჩააჩუქა თავებდები.

წითლათ შერღება არე-მარე. კენესა და გოდება თვით
ზეცაჰი აღწევდა, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ გაებედათ პირდა-
პირ შებრძოლება ძლიერ დევთან.

ვერ შეარყიეს ძლიერება ას-თავიანისა.

მზე-ქალი კი ცხრა კილტულში იჯდა.

ესმოდა უმოწყალო ქლიტის ხმა, მწარე ქვითინი და
გოდება ადამიანთა და სუსტათ აქანებდა თავის ღამაზ ფრთებს.

ის შეევედრა ლურჯ ზეცას, რომლის მკერდზე უხმოთ
დაცურავდა მრავალი მნათობი:

— ხომ გვსმის ყველაფერი! მიეც ძალი ადამიანთა, რომ
დამიხსნან აქედანო.

ისმინა ზეცამ თავის შეილის ვედრება.

მოიწყურტა მოქარგულ საკინძზე პატარა მოციმიციმე
ვარსკვლავი და ოქროს ჩიტათ ქცეული ადამიანებს წარუგ-
ზაენა.

მწვანე ხეს შემოჯდა ოქროს ჩიტი და იწყო საამური
გალობა.

თითველი ხმა გალობისა ცეცხლის წვეთივით ეცემოდა
ადამიანებს გულში და ბრძოლის წყურვილს უღვიძებდა.

იგრძნო დევიმა, რომ საფრთხე მოელოდა.

უფრო გაუძლიერა დარაჯები მზე-ქალსა და მეტი მხე-
ცები მიუსია ადამიანებს.

გვიან-და იყო.

აზვირთებულ ზღვასავით საშიში შეიქნა შეერთებული
ძალა ადამიანებისა.

ვერავითარი კლდე ვეღარ შეაკავებდა მის აქაფებულ
ტალღებს.

იკადრა დევიმა გაქცევა.

მაგრამ სად გაიქცეოდა!

კოქებსში გამოუდგნენ მას და იქ ჩაარჩვეს, იმ ჯურღმულ-
ში, სადაც წინათ ბინა ქონდა. ეცნენ ცხრა კილტულს, შვემ-
ტვრიეს და გამოიყვანეს კეკლუკი მზე-ქალი. გაიღიმა მზე-
ქალი და ნაზათ გაშალა ფერადი ფრთები.

თავისუფლათ ამოისუნთქეს ადამიანებმა და იწყეს ბედ-
ნიერი ცხოვრება...

მოხუცმა ბებამ ბევრთ უფრო კარგათ უამბო ეს ზღა-
პარი თავის პატარა ბაღიშებს, მარა, რა, გაეწყობა! ასეც
რომ გადმოგვეცი, ის კი არ გიკვირთ? მე იმიტომ მომეწონა
ეს ზღაპარი, რომ ჩვენ ცხოვრებას ძალიან გავს, არა თავვე-
ბო? წარმოიდგინეთ, ვითომც ის ას-თავიანი დევი ჩხავნა
კატა იყოს და ადამიანები კი-ჩვენ, მაგრამ მზე-ქალი ვინ-ღა
არის? მე პატარა ვარ, ქვეყნის არაფერი გამეგება და, ვინ
იცი, ეგებ ჩვენც გვეყავდა ოდესმე მზე-ქალი?

თავგებო! თუ ვინემ იცით შემატყობინეთ.

თავუნა.

დღევანდელი სიწყვე-კამშული მწერლობის როლი და
მნიშვნელობა.

„ამაო ამოგებათა ყოველივე ამაო“, ამბობს მოხუცი
ბრძენისოლომონი.—დასტკბით სიცოცხლით, იგემეთ ყოველ
გვარი სიტკბოება-სიამოვნებაო, ამბობს ეპიკური.—ფუქი და
წარმავლია ყოველივე ბედნიერება არსად არ არსესობსო, მო-
გვიბრძოვინე შოპენგაუერი და პარტმანი. ერთი სიტყვით,
მთელი ისტორიის ამოდენა მანძილზე ვერ შეხვდებოდნენ ორს
იმისთანა ნიქს, რომლებიც ერთნაირათ უყურებდნენ ცხოვრე-
ბას. ყოველი ჩვენგანი კი გრძნობს, რომ სიცოცხლე უდიდესი,
შეუღარებელი ბედნიერებაა, ცხოვრება—უდიდესი, შეუ-
ღარებელი სიამოვნებაა; სულთმობრძავი მეფე გულის სიღრ-
მეში შენატრის იმ ქუჩის მაწანწალას, ნაფლევებში გახვეულს,
რომელსაც სალი აგებულების მეტი არაფერი აბადია რა.
გადაავლეთ თვალი კაცობრიობის ისტორიის და დარწმუნდე-
ბით, რომ უმეტეს შემთხვევაში დიდი უმრავლესობისათვის ეს
უდიდესი ბედნიერება უბედურების დაუშრეტელ წყაროთ გა-
დაქცეულა და ეს შეუღარებელი სიამოვნება ისეთ აუტრენელ
ტანჯვათ და ვებათ, რომ ხშირათ გაისმის ყოველ კუთხიდან:
ღმერთო, როდის მოვდება ბოლო ჩემს ტანჯულ ცხოვ-
რებასო.

შეშინებულმა და გულ-გატეხილმა ადამიანმა ოცნებას
მისცა თავი; დედამიწა და ეს ცხოვრეშა უარჰყო და შორს—
ზეცა დაასახლა ანგელოზებით და ღმერთით; ეს ქვეყანა ადა-
მიანთა გამოსაცდელათ, გაბმულ ბადეთ დასახა და თავს ინუ-
გეშებს იმ სამოთხეთი, რომელიც იქ, სადაც შორს არის და
რომელიც მას სიკვდილს შემდეგ მოეღის.

ცხადია, აქ რალაც შეცდომაა: ან ცხოვრება მართლაც
ტანჯვაა თავის თავათ, ან ადამიანმა გაურია ამ სიამოვნებაში
ძირ-მწარე. გადაავლეთ თვლი, ერთი მხრით, ამწვანებულ
ქალას გაზაფხულის მზიან დღეს, მეორე მხრით ყველა ნორჩი
ცხოველების ბუნებას და ცხოვრებას, შემდეგ კაცობრიობის
მოქმედებას ისტორიის განმავლობაში.

სულ უბრალო ყვავილსაც რომ შეხვდეთ მინდორში,
იმის ფოთლებზედაც მზიარულება და სიცოცხლის სიტკბოე-
ბა აღბეჭდილი; ჩიტების ქიქიკი, ფოთლების შრიალი, მდი-

ნარის რუხ-რუხი, მწერთა სისინი, — ყოველივე საერთო ბედნიერების, საერთო ნეტარების მატარებელია. შეადარეთ პატარა ბავში, პატარა ხბო, ბატანი და გოჭი ერთმანერთს; მათს ცხოვრებაში დიდ მზგავსებასა პოვებთ, ყველა ესენი იძინებენ მხოლოდ იმიტომ, რომ დასვენონ და მზის სხივებს მოკინარის სხივით შეეგებონ, რომ ხელახალი სიამოვნება, ხელახალი ბედნიერება გამოართვან მიმდინარე დღეს; სიხარულის მეტი მათს გულში არაფერია, მზიარულების მეტს ისინი არაფერს ეძებენ; თუ კუჭი არ აწუხებთ, ისინი ყოველის ფრით კმაყოფილი, ყოველის ფრით ბედნიერნი არიან; ბედნიერებით მოქანცულნი ისვენებენ, რომ ხელახალი ბედნიერებისათვის ძალღონე მოიკრიბონ. ვაზაფხულის უსულო ბუნება და ნორჩი სულიერი არსებანი წარმოადგენენ გაურყენელ სიკოცხლეს ცხოვრების წმინდა სათავეში; ის, ვინც დაუყვირდება ამგვარ სურათებს, დამეთანხმება, რომ სიკოცხლე წმინდა, გაურყენელი, მართლაც უდიდესი ბედნიერებაა და ცხოვრება წმინდა, გაურყენელი, უდიდესი სიტკობება და ნეტარებაა. ახლა გადავლეთ თვალი კაცობრიობას და დარწმუნდებით, რათ გადაქცია მან ეს ცხოვრება. კაცობრიობამ შექმნა მონობა და მონებით ვაჭრობა, კაცობრიობამ შექმნა ყმა და ჯმების გაყიდვა, კაცობრიობამ შექმნა ომი და სისხლის ღვრა, კაცობრიობამ შექმნა სიმდიდრე და სიღარიბე და მრავალი სხვა იმგვარი პირობები, რომელთა წყალობით ზოგი თავს იკლავს, ზოგთა კლავენ, ზოგს აღრჩობენ, ზოგს ხვრეტენ ტყვიით და სხვა.

ამგვართ ადამიანმა თვითონვე გადაქცია თავისი სიკოცხლე უბედურებათ და თავისი ცხოვრება ტანჯვა-ვაების წყაროთ. ადამიანის სიკოცხლე მეტათ ხანმოკლეა. მთელ მარადისობაში ყოველ ჩვენგანს ერთხელ გვედღევა აზრი და გრძნობა. ბუნების ცვალებადობას, სამყაროს არსებობას, დროს არავითარი დასასრული არ ექნება და ასეთ თვალ-გაღწევდენულ ჯურღმულში რამდენიმე ათეული წელიწადი, რომლითაც ადამიანის სიკოცხლე განისაზღვრება, ელვასავით მალე ქრება. ასეთ პირობებში ადამიანი ცდილობს, ამ მოკლე დროთი რაც შეიძლება აზრიანთ ისარგებლოს და აზრიანთ იცხოვროს, ე. ი. ისე მოაწყოს თავისი ცხოვრება, რომ რაც შეიძლება მეტი სიამოვნება და კმაყოფილება მოუპოვოს როგორც თავის სულს, ისე თავის ხორცს. უფრო მარტივათ რომ ეთქვათ, ასეთ პირობებში ადამიანი ცდილობს, ისე იცხოვროს, რომ რაც შეიძლება მეტი ბედნიერება მოიპოვოს. მაგრამ ბედნიერება ქარს არ მოაქვს ციდან, არც მიწიდან ამოდის მძლავრი ნაკადულივით, რომ ყველას სათრობათ ეყოს; მას შექმნა უნდა ქვეყანაზედვე, ადამიანთა სპოვადობაში. აი აქ იწყება საფუძველი ყოველგვარი საზოგადოებრივი უთანხმოებისა და უსამართლობისა. ბუნებისაგან რომ ისე იყოს გაწესებული, რომ ყოველ ადამიანს ცალკე პატარა ციავი ეძლეოდეს საცხოვრებლათ და სრულ კუთვნილებათ ისე, რომ ადამიანი ადამიანს არსად არაფერში შეეყრებოდეს, ცხოვრების ბედნიერათ მოწყობა მეტათ ადვილი და მარტივი კითხვა იქნებოდა. არავითარი უფლებანი, არავითარი კანონები, არავითარი წნობრივი კონტრაქტები აღარავისათვის იქნებოდა საჭირო. ყოველი ადამიანი თვითონ მოაწყობდა თავის ცხოვრებას ისე, როგორც მის გემოვნებასა და ბედნიერების საზომს შეეფერებოდა. მაგრამ ყველა ახლო-ახლოს ვართ შეჯგუფული, ყველა ერთათა ვცხოვრობთ. ამ საერთო ცხოვრებას ეწოდება საზოგადოებრივი ცხოვრება. რა ინსტინქტებით, რა მისწრაფებით შემოდგა ფეხი ადამიანმა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში? ადამიანის უმთავრესი ინსტინქტი საკუთარი თავის სიყვარულია; მისი უმთავრესი მისწრაფებანი საკუთარი ბედნიერების მოპოვებაა. მაგრამ ერთათ ცხოვრება და პირადი ეგოიზმი საზოგად-

ობაში ამეფებენ აუცილებლათ მუშტის ძალას. მუშტის ძალა კი ბადავს ერთისაგან მეორის დასაგვრას, ძალ-მომარებას, ათასგვარ უსამართლობას, ერთის ბედნიერების მეორეს უბედურებაზე აგებას და სხვ. ამგვართ, საერთო ბედნიერება ქრება და მის ალაგას მეფდება ძალმომარებით გამაგრებული უტყირსობის ბედნიერება უმეტესობის უბედურებაზე. დროთა განმავლობაში საზოგადოების მცირე ნაწილი ბატონდება და იმონავებს უმეტესობას. უკანასკნელმა უნდა იზრომოს მთელი თავისი სიკოცხლე, უსიამოვნოთ დალიოს დღენი მხოლოდ იმისთვის, რომ ვაბატონებულ ნაწილს საშუალება მიეცეს, უსაქმურათ და სრულ განცხრომა-ფუფუნებაში გაატაროს თავისი წუთისოფელი. თვისი ნებით მონათ არავინ არა ხდება, ამიტომ ვაბატონებული ნაწილი ყოველგვარ ძალდატანებას ხმარობს, რომ დამონავებულმა ხელეები არ აიშვას. ბედნიერება და განცხრომა იმგვარი თვისების საქმელია, რომელმაც გაძლომა არ იცის: რაც უფრო მეტსა ქამთ, იმდენი უფრო და უფრო მეტი გინდათ. ამიტომ რაც უფრო მძლავრია ვაბატონებულთა მისწრაფება განცხრომისა და ფუფუნებისკენ, მით უფრო ძლიერია დამონავებულთა ალაგვა და შევიწროება: ყოველგვარი ზომა მიღებული, რომ უკანასკნელმა გადადამიანება არ იფიქრონ და დაკმაყოფილდნ მხოლოდ პირუტყვის მდგომარეობით. ბიბლია მოგვითხრობს ერთი ჯორის შესახებ, რომელმაც ენა ამოიღება, როცა ნამეტანი გაუქირდა. თუმცა ადამიანს ამ საბრალო ჯორზე გაცილებით მეტი მოთმენა აქვს და ენას სულ ყველა კბილებს უქერს მაგრათ მაშინ, როდესაც მას მისივე ხელით ტყავს აძრობენ, მაგრამ არის ცხოვრებაში იმგვარი მომენტები, როდესაც ეს ყოველად მთმენი ორფეხიკ ენას ამოიღებო ხოლმე. ერთ-ერთ ამგვარ მომენტს წარმოადგენს დღევანდელი დღე.

რას წარმოადგენს დღევანდელი საზოგადოება? როგორი ნაწილებისაგან შედგება ის? დაიწყეთ თავიდან.

ცხოვრების სათავეში დგას ვგრეთ წოდებული ბიუროკრატია. დღევანდელი საზოგადოებრივი ცხოვრების მთელი სიმძიმე ხალხს აწევს კისურზე და ამიტომ მისი მდგომარეობაც ყველაზე უფრო აუტანელია. მის მხრებზე შემდგომი რამოდენიმე სართულათ საზოგადოების სხვადასხვა ნაწილი; ყველა ამ ნაწილის წევრების მადა და ფუფუნებისა და განცხრომის წყურვილი დიდია, ყველას წყურვილი კი ამ ხალხმა უნდა დააკმაყოფილოს. თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ დღევანდელ საზოგადოებაში ხალხი ყველა დანარჩენ ნაწილებზე გაცილებით მეტია, აქედან ისიც ცხადი იქნება, რომ დღევანდელ საზოგადოებაში უმეტესი ნაწილის ცხოვრება ბედნიერების ნიშან-წყალს მოკლებულია. რომელი დროც უნდა აიღოთ და რომელი საზოგადოებაც, ყველგან ერთ და იმავე სურათს შეხედებით: უმეტესობას მონობის უღელი ედგა კისერზე და ბედნიერი მონა ხომ აბსურდია—შეუძლებელია. ამ გვარ პირობებში რა არის საჭირო, რომ კაცობრიობამ თავისი ცხოვრება შესაძლებელი ბედნიერებისაკენ მიმართოს? ამისათვის საჭიროა, რომ საზოგადოების უმეტესობამ ანუ ხალხმა მძიმე ტვირთი მოიშოროს და სრული და განუსაზღვრელი თავისუფლება მოიპოვოს, ე. ი. საჭიროა თავდაპირველათ, რომ საზოგადოება განთავისუფლდეს.

რა ახსიათებს თავისუფალ საზოგადოებას? უპირველესათ საზოგადოების თავისუფლება გამოიხატება იმაში, რომ ის არავის არ ემორჩილება, მას არავითარი ბატონ-პატრონი არა ყავს, არავითარი მპრძანებელი—ის თვითონ არის მპრძანებელი. ამგვარ საზოგადოებაში წევრთა შორის სრული თანასწორობა და თავის უფლება არსებობს, წოდებრივი და კლასობრივი პრივილეგიები სრულებით უარყოფილია და ყველა ემორჩილება საერთოთ შექმნილ და საერ-

თო კანტროლის ქვეშ მოქმედ კანონს; ყოველივე ეს კი თავისთავად მოიხზავს აზრის, სიტყვის, სინილისის სრულ თავისუფლებას; ყოველ წევრს ამგვარი საზოგადოების საშუალება ეძლევა თანამედროვე კულტურული განვითარებისათვის; ყოველი წევრი განუზრუნველთ სქესისა, ნიჭისა, წლოვანებისა და მოქმედებისა ცხოვრების მხრივ უზრუნველყოფილია. ჯერჯერობით ამით დავკმაყოფილდეთ. დღევანდელ საზოგადოებაში ვერ ნახავთ ვერაფერს იმის მზგავსს, რაც აქ ჩამოვთვალეთ. ამგვარათ ცხადია, თუ საზოგადოებრივი ცხოვრების პირობები არ შეიცვალენ, უმეტესობის ბედნიერება და ადამიანური ცხოვრება ყოველთ შეუძლებელია. ვინ უნდა შეცვალოს ეს პირობები? ბიუროკრატია? ბიუროკრატია ამ პირობებს არ შეცვლის იმიტომ, რომ თავისი თავის მტერი მხოლოდ ბრიყვი და სულელია. ბიუროკრატის მთელი არსებობა, ბედნიერება სწორეთ დღევანდელი ცხოვრების პირობებზეა აგებული და ერთი მითხარით, რა გიყი იქნება, ქუდი მოიხადოს და ხალხს მოახსენოს: ჩვენ გვეყო ბატონობა, ახლა თქვენ იბატონეთო! არა, ბიუროკრატია იმდენათ ჭკვიანია, რომ ამის არ იზამს, ხოლო ისინი კი, ვინც ბანკეტებსა მართავენ, სხვადასხვა რეზოლიუციებსა წერენ, მაგარ-მაგარ სიტყვებს არახუნებენ სასტუმროების დარბაზებში, იმდენათ გულუბრყვილონი არიან, რომ ჯერათ, ვითომ ქალაქი და ფრაზები ცხოვრების პირობებსა ცვლიდეს.

ცხადია, არსებული ცხოვრების პირობანი უნდა შეცვალოს მან, ვისი ცხოვრების ინტერესებიც ამას მოითხოვენ, ე. ი. ხალხმა. ხალხი ყოველთვიან და ყოველ დროს უძღვევლი ძალაა, ყოველის შემძლებელი ცხოვრებაში, მაგრამ უზედურება ერთის მხრით იმაშია, რომ ხალხს გარკვეული შეზედულება არა აქვს არც ცხოვრებაზე, არც თავის საკუთარ ძალაზე; მეორე მხრით უზედურება ის არის, რომ ეს ძალა დაქსაქსულია; დაქსაქსული ძალა კი სუსტი ძალაა. ამიტომ თავდა პირველათ საჭიროა მეტი შეგნების, მეტი სინათლის შეტანა ხალხში და შესაფერისი ორგანიზაცია. ვინ უნდა იღვას ასეთი როლი კისრათ? ხალხისავე შეგნებულმა ნაწილმა. ამ ნაწილს ორი გზა აქვს ზემოთ აღნიშნული მიზნის განსახორციელებლათ: მწერლობა და პრაქტიკული მოქმედება. ამგვარათ ჩვენ მიუხაზლოვდით იმ კითხვას, რომელიც სათაურში აქვს ჩვენ წერილს: რა მნიშვნელობა აქვს დღეს მწერლობას ანუ მწერლობის სპეციალურ დარგს—სიტყვა-კაზმულ ნაწილს. დღევანდელი საზოგადოება, გეოლოგიური ერთი რომ ვთქვათ, რამდენიმე წყობის წარმოდგენს; ყოველ წყობას თავისი მწერლობა აქვს, მაგრამ პროგრესისათვის, საერთო ბედნიერების მოწყობისათვის მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ ხალხის მწერლობას. აქ მე ხალხურ ნაწარმოებს კი არ ვგულისხმობ, არამედ იმ მწერლობას და იმ მწერლებს, რომლებიც ხალხის—უმეტესობის ინტერესს და ბედობლას ემსახურებიან.

თუ სიტყვა-კაზმული მწერლობა ეცდება დღევანდელი ცხოვრების დასურათებით ხალხს შეაგნებოს, თუ როგორია მისი ცხოვრება და როგორი უნდა იყოს, ადრე თუ გვიან დაჩაგრული მდგომარეობიდან განთავისუფლების სურვილი აღიძვრის, ტალღათ იქცევა და ხალხის ტალღა ძლიერია: ის მალე შეუჩერებლათ წალეკავს უსუფთაობას და ცხოვრებას გაწმენდს. ამგვარ მიზანს გარეშე დღეს ჩვენში სიტყვა-კაზმულ მწერლობას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს გარდა იმისა, რომ გათხოვების მომლოდინე ქალიშვილები გულის ფანტქალით გადაფურცლავენ, თუ სიყვარული და თავის მოკვლა მაინც იქნა შიგ. მე მეტყვიან, ამგვარი მიმართულება ცალმხრივია, ვიწროა; ყოველ გვარი ცალმხრივობა კი ახშობს და კლავს მწერლობას, რომელიც თავისუფალი უნდა იყოს

და უტილიტარიზმს არ უნდა ემსახურებოდესო. მწერლობა, უწინარეს ყოველისა, ცხოვრებას უნდა შეეფერებოდეს და ცხოვრებას ემსახურებოდეს. იქ საცა ადამიანი არ არის თავისუფალი, მწერლობასაც არ შეუძლია საზოგადოებრივ სარგებლობის გვერდი აუაროს. როდესაც თვით ცხოვრება მოითხოვს ტენდენციას, მწერლობაც ტენდენციური უნდა იყოს—და როდესაც საზოგადოება და ადამიანი განთავისუფლდებიან, მაშინ მწერლობასაც შეუძლია, სხვა გზა უფრო—ფართო, უფრო ვრცელი აიჩიოს.

ივ. ვოზნაროვილი.

დღევანდელი სამართალი.

საზოგადოებაში მხოლოდ მაშინ შეიძლება დამყარდეს წესიერება, როდესაც საზოგადოების ყველანაწილი ერთხანით ემორჩილება და აფასებს კანონს. როდესაც კანონი ერთისთვის არსებობს და მეორესთვის არა, მაშინ კანონზე და სამართალზე ლაპარაკი არ შეიძლება.—ყველამ იცის, რომ გაუსამართლებლათ კაცი არ უნდა დაისაჯოს, კაცმა უნდა იცოდეს რისთვის სჯიან მას, რას აბრალებენ, რომ შეეძლოს თავის გამართლება—ეს არის უფლება ყოველივე მოქალაქისა, ყოველივე საზოგადოების წევრისა. მაგრამ, საუბედუროთ, ეს უფლება ირღვევა და ფეხით ითვლება დღეს.

ზიხართ თქვენთვის სახლში, გვერდით, რომ თქვენი მშვიდობიანობა უზრუნველყოფილია; შემოდის ზოფიფა და კანონის ძალით, როგორც საზოგადოების მანე წევრს, გაბატონებს. უმრავლესობის საქმე სასამართლოს კარებამდე ვერ მიღწევს და თუ მიღწეა—იქაც არა ხარ უზრუნველყოფილი: საქმე გაიჩნევა ჩუმთ, საზოგადოების დაუსწრებლათ, სასამართლოს კარ-ჩაკეტილ დარბაზში.

სასამართლო, რომელიც ყველასაგან დამოუკიდებელი უნდა იყოს, რომელიც უნდა არჩევდეს საქმეს დაკვირვებით, აფუნებდეს თავის განაჩენს კანონზე, წყვეტდეს საქმეს პირუთაენელთ, მიუდგომლათ, კანონიერათ, დღეს დამოკიდებულთა სხვისგან. თვით სენატი, რომელიც სასამართლოს უმაღლესი დაწესებულებაა, რომელმაც თვალ-ყური უნდა ადევნოს სასამართლოებს, რომ ამ უკანასკნელებმა სასამართლის პრინციპები არ შებღალონ, ვერ აცდენია დღეს გაბატონებულ აღმინისტრაციულ შეხედულებას.

ამის დასამტკიცებლათ მოვიყვანთ რამდენიმე მაგალითს. ვინმე კონოვალოვის ცოლს ქმრის მკვლელობა ბრალდებოდა. ეს საქმე ოლქის სასამართლომ გაარჩია. ნაფიც-მსაჯულეებმა ქმრის მომკვლელი ქალი უდანაშაულოთ იცნეს და გაამართლეს. ამ საქმის შესახებ ბრალმდებელმა სენატში პროტესტი გადაიტანა. თავის პროტესტში იგი ამტკიცებდა, რომ ბრალდებულის დამკველებს უფლება არა ჰქონდათ ელაპარაკნათ „რომ იმათ ორი თვის განმავლობაში კარგათ შეისწავლეს ბრალდებულის თვისება და ხასიათი და დარწმუნდნენ, რომ კონოვალოვის ცოლი მეტათ სუსტი ხასიათის არსება არისო, რომ მას ადვილათ დამიორჩილებს კაცი და მოიპოვებს გავლენასო“. ბრალმდებელის აზრს სენატი სრულებით დაეთანხმა და ოლქის სასამართლოს განაჩენი გააუქმა. როგორ დასახბუთა სენატმა თავის განაჩენი, აქ ჩვენთვის საინტერესო არ არის; საინტერესო მხოლოდ ფაქტია და ფაქტი კი იმას ლადადებს, რომ ხშირათ სენატიც კი არ აძლევს ბრალდებულს ყოველგვარ თავის გასამართლებელ საშუალებას, როგორც ამას თხოულობს სასჯელთა წესდების 612 მუხლი*).

საინტერესოა აგრეთვე ხოზანოვების საქმის შესახებ სენატის განაჩენი. ხოზანოვებს ბრალდებოდა დაწეა. ეს საქმე სმო-

* ამ საქმის შესახებ იხ. „Право“ 1904 წ. 361.

დენსის ოლქის სასამართლოში გაიჩინა. საქმის გარჩევის დროს ნაფიცი მსჯელები თავისუფლად დადიოდნენ თავინათ სახლში, რაც კანონით სისტიკათ აკრძალულია და ბრალდებულმა კი შემდეგი საჯაროსმებრო სიტყვები წარმოთქვა: იდგილობრივ საზოგადოებასთან ერთად მაშფოთებს ეს ბოროტი მოქმედება და მივიკის მცხოვრებლებმა, როდესაც სახლები ცეცხლით იბუღებოდა, არ დაიკირეს და არ ჩააგდეს ცეცხლში ხოზანოვები; კაცკასიაში აწის უსათყუო შეასრულდებდნენ, ბატონო ნაფიცი-მსჯელები და თქვენ არ დაგქირდებოდნათ ამ ბოროტ-მოქმედების შესახებ განაჩენის გამოცხადებოა. — ამ ნაირ პირობებში მომხდარი ოლქის სასამართლოს გადაწყვეტილება სენატმა სრულებით განიხილა (იხ. ცენატმა*).

სენატმა განიხილა იქნა სენატმა აგრეთვე პავლოვის სექტანტების შესახებ ოლქის სასამართლოს გადაწყვეტილებას. ეს საქმე თავიდან ბოლომდე უკანონოა წარმოებდა, გამოძიებულს, რომელსაც შექმნა ეს საქმე მინდობილი ჩვენებას ართმევდა მოწმეებს ცალ-ცალკე კი აბრა, როგორც ეს სავალდებულოა კანონით; არამედ ჯგუფ-ჯგუფათ, საქმის გარჩევის დროს ბრალდებულის დამცველებმა გამოაცხადეს, რომ ზოგიერთი ბრალდებულნი სულით სებთმყოფები არიანო და ითხოვეს საქმის გადადგმა და მათი ჯეროვანი შემოწმება. ამ კანონიერ განცხადებას სასამართლომ არაეითარი ყურადღება არ მოაქცია და ასე გახსნა თავის განაჩენში არც კი მოიხსენიებოდა კანონის ძალით აუცილებელი საჭიროა. სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება კანონიერად იქნა სენატმა*).

ამას წინეთ ქ. კიშინიოვში არაფელთა მოხდა. ამ არაფელთის დროს ქრისტიანებმა ებრაელთა სახლ-კარი გაანადგურეს. ზოგთერთმა ამ აკლემის მიზეზათ თვით-ადმინისტრაციის ზოქმედობა და ეყურადღებობა ჩათვალეს და ამის გამო საჩივარიც შეიტანეს სადაც ჯერ არის. თხოვლობდენ ზარალის აღდგენას. ეს საქმე, რასაკვირველია, სასამართლოს კარჩაკეტილ დარბაზში გაიჩინა. ამ ნაირ შემთხვევაში სასჯელთა წესდების 622 მუხლის ძალით ყოველ ბრალდებულს უფლება აქვს მოიბოხტოს; რომ საქმის გარჩევის დროს იმის მხრით, სასამართლოს დარბაზში სამი ნათესავი დაესწროს. ეს კანონით მინიჭებული უფლება სასამართლოს თავმჯდომარემ შეზღუდა იმ მოსახრებით, რომ სასამართლოს დარბაზი ვიწრო არისო, მაგრამ იგივე „ვიწრო“ სასამართლოს დარბაზი გაფართოვდა ჟანდარმერიის წარმომადგენელთათვის, რომელთაც კანონით უფლებაც კი არა აქვთ დაესწრონ საქმის გარჩევის დროს ამ ნაირ შემთხვევაში, ტყუილად ეცადენ ვეჭოლები დამეტკიცებოთ მოსამართლეებისთვის, რომ ჟანდარმების სასამართლოს დარბაზში დასწრება არღვევს სასჯელთა წესდების 622 და 623 მუხლს, სადაც გარკვევით არის მოხსენებული, თუ ვისა აქვს უფლება დაესწროს საქმის გარჩევას. ეს საქმე სენატმა შარშან მისში გაიჩინა.

ბ-ნო სენატორებო. — თქვა, სხვათა შორის, გამოჩენილმა ვეჭილმა ვინავერმა, — 6—7 აპრილს ქალაქ კიშინიოვში, რალაც აღმაშფოთებელი, ვასაოკარი რამ მოხდა. საზოგადოებრივი ცხოვრება ძირიანათ შეირყა. ქუჩებში აღამიანთა სისხლის ნაკადულს ორთქლი აღიოდა... რკინის კეტებით იმსხვრეოდა აღამიანთა თავები, ითხრებოდნენ თვალები; საჯაროთ უპატორდებოდნენ ქალები... და ისინი კი, ვისაც დავალებული ჰქვს ყოველგვარ უწესოებას ბოლო მიაღწიონ, არ განძრეულან, გულდამშვიდებით უყურებდნენ გამხეცვებული ბრბოს მოქმედებას და თითოც არ გაუნძრევით საშინელი უსამართლობის მოსახლობათ. საშიშია არა ის, რომ აღამიანში

მხეტობა გრძნობამ გაიღვიძა — ეს გრძნობა ხშირათ იღვიძებს, საშიში ის არის, რომ არავინ არ გამოჩნდა ისეთი, რომ ეს მხეცი დაემშვიდებია... ბ-ნო სენატორებო! ნუ თუ ჰქვენ არ გამოგლევთ კაცს ხელიდან სხვახელ სასიკვდილოთ მოღერებულ დანას? ნუ თუ ეს ელემენტარული მცნება სავალდებულოა არ უნდა იყოს იმპიროთათვის, რომელნიც საზოგადოების დარაჯათ არიან მოწვეულნი?.. ებრაელების აწიოკებას, მათი ცოლშვილის დაწიოკებას, ვაუპატორებებს და სახლკარის დანგრევას გულგრილათ უყურებს კიშინიოვის ადმინისტრაცია, მაშინ როდესაც იგივე ადმინისტრაცია გულმოდგინეთ იცავდა კიშინიოვის საბანკო და საკრედიტო დაწესებულებებს. რა უფრო სავალდებულო იყო ადმინისტრაციისთვის — ხალხის უღმეტის შეჩერება, თუ დაცვა იმ დაწესებულებისა, რომლისთვის გამხეცვული ბრბოს ხელიც არ უხლია!.. აკლებული ებრაელების საკასაციო საჩივარი სენატმა უყურადღებოთ დატოვა.

თუ რა აზრს გამოთქვამს სენატი გომელ ებრაელთა აკლემის საქმის შესახებ არ ვიციოთ. ისკი ცხადია, რომ გომელის პროცესმა ნათლათ დაგვანახვა ადმინისტრაციის თავგახულობა, სამართლის დათურგენა და უსამართლობა მომხდარა და ეინ მოთვლის რამდენი უსამართლობა მომხდარა და ხდებდა დღეს ჩვენში, მაგრამ მ იანვარს პეტერბურგში მომხდარ ამბავმა ყველას გადაქარბა: „მ იანვარს, ამბობს ვახეთი“ ნაშადნი, ქუჩებში შეიკრიბა მშვიდობიანი, უიარაღო ხალხი, რომელსაც ხელმწიფისთვის თხოვნის მირთმევა უნდაოდა. ჩვენ გვეუბნებიან ეს აკრძალულიაო. ვთქვათ ეს ასეა, მაგრამ ნუთუ ჩვენი კანონი ამის გულისთვის სიკვდილით სჯის კაცს? ხალხი ბრძანებისამებრ არ დიშობაო: ასეც რომ იყოს — ვინა ამისთვის იმოდენა ხალხი უნდა გაეულიტათ!.. დიხა; საზარელი რამ მოხდა მ იანვარს პეტერბურგში; ათასი მშვიდობიანი მოქალაქე გამოათხოვეს წუთისოფელს, ათასი ოჯახი დარჩა უპატრონოთ... ამ ოხრათ დარჩენილ ხალხს პატრონობა და კანონის წინაშე გამოსარჩობა უნდა და კიდეც მოიწადინეს პეტერბურგის ნაფიცი ვეჭილემამ გამოსარჩობა, მაგრამ იმ დასკვნამდის მივიყნა, რომ იმ უსამართლო პირობებში, რო-

მელნიც ჩვენ ვიმიყოფებით, შეუძლებელია ვისმე იურიდიული დახმარება გაუწიოს კაცმაო.

პოლიტიკური და იურიდიული ცხოვრების ნორმალური მოწყობა შეიძლება მხოლოთ მაშინ, როდესაც დაკანონდება პიროვნების, აზრის, სიტყვის, ბეჭედის, სარწმუნოების, კრების და კავშირების თავისუფლება და კანონის წინაშე საზოგადოების ყველა ნაწილის თანასწორობა.

კ. ჯგ — მე.

ყოფა რამ ვალაქაების თეორიები.

ამ ჩვენ დაბეჭადებულ ქვეყანაში ერთობ დაფარდნილი და ტყანქი ახრები გვექმის. მწერლობაში თუ პირად ღანარაგში უფელგან ამა თუ იმ თეორიას, ამა თუ იმ ავტორის აზრს, შეხედულებას გადამახინჯებით, ორ-აზრანათ განმარტებენ. რომელსმე კაცის სწავლა-მეცნიერებას თავისებურათ ხსნიან, მის თეორიას ძაღდატანებით უსამამებენ ფაქტებს და ასე ამგვარათ თავის გულ-საღებს, ნათქმის და საზრუნებს გამოჩენილი ავტორის მოძღვრების სახელოთ ასაღებენ. ამ ჟურის ვაბატონები სიტუეით თუ კალმით, მოურდებლათ და ურცხუნელათ ისეთ უბირ აზრს მოახვევენ გასოჩენილ მეცნიერს, რომ ყოველ კეთილ-სინდისიერ კაცს ამის გაგონებაზე თმა უაღუე დაუდგება. რაგორც მოგვსხენებთ ჩვენში ეკონომიურ მეცნიერებაზე და განსაკუთრებით მეცნიერულ სოციალიზმზე სჯაბასი, სიტუეით თუ კალმით, მოდაში შემოვიდა, ესმით, თუ არ ესმით უფელანი ამ საგნებზე საუბრობენ; მეცნიერულ სოციალიზმის ავტორს თავისი აზრის დასამოწმებლათ ასახელებენ,

*) ის. Право. 1904 წ. 42, გ. 2004.

**) ის. „Право“ 1902 წ. №-ბი 25, 26.

ზოგად, ამავე ავტორების ნაიჭრის და ნაზრფენების კრიტიკის ქარ-ტეხილში ატარებს. ამ გვარ ხალხში უფრო სავალისებრონი გაშლილ ტაბლასე შემოქმედებებელი მობასენია არიან; ესენი სულ სხვადასხვა შეხედულების ვაჟბატონები განსაყვან, სულ სხვადასხვა გვართ მსჯელობენ. მხოლოდ უკვლა ამით ერთი რამ აქვთ საერთო: უკვლა ეს ტიპები ერთ საგანზე მსჯელობენ, ერთსა და იმავე ავტორზე კამათობენ. ეს საერთო საბასლო ავტორი განსაყვან, როგორც მიხედვით, „კაპიტალის“ ავტორი. იტყვიან, რა იმის დღეს აყენებენ! ერთი კლემის მოსმით, ამ ავტორის რთულ და დრმა მოძღვრებას კამპტერებენ ხოლმე. „კაპიტალის“ რთულ სისტემიდან ახლა განსაყვანებით ერთი რამ აუკავთებათ, ეს განსაყვან ესრედ წოდებული „ვალატაკების თეორია“ (die Verelendungstheorie), (აქვე უნდა შევნიშნოთ რომ ეს სიტყვა: ვალატაკების თეორია მარქს არსად არ უხმარია, ეს მას მხოლოდ მოკრძალოთ ვიწერეს), რომელსაც სულ გადამხინჯებით განმარტებენ. ამიტომ ჩვენ გვსურს ამ კითხვით დაინტერესებულ ხინთ, მოკლეთ განწყობრთთ, თუ რაში მდგომარეობს „ვალატაკების თეორია“ და როგორ ესმოდეს ეს თვით „კაპიტალის“ დამწერს.

მარქსი თავის „კაპიტალში“ ამბობს: „მუდმივი შემდრება კაპიტალისტ-მანკატა რიგებისა, რომლის ზროცისის სარგებლობა უმცირესობის მონობლობის შეადგენს, ე. ი. ისტორიული ტენდენცია კაპიტალისტურ აკუმულაციისა“ (*), ბადებს მისის (უმრავლესობის) სიღატაკე, დანაკარს, დამონკებას, დეგრადაციას, ექსპლუატაციას, მაგრამ ამასთან ერთათ ვითარდება მოწინააღმდეგე მოძრაობა, მუდმივ მადღებლბა მუშათა კლასი. გამუდმებით იხრდებო მშრომელ ხალხის თვითნობიერება, კაწრთხა და ორგანიზაციის (Das Kapital. 793). იგივე ავტორი „მინიფესტში“ ამბობს: „ბურჟუაზიამ აწა მარტო გაჭედა აარადი, რომელიც მას-ვე ბოლოს უღებს, ბურჟუაზიამვე შექმნა ხალხი, თანამედროვე მუშათა კლასი—ზროლერარიატი“.

ინდუსტრიის განვითარებამ, როგორც ეს ჩვეულებრივ ხდება, გამრავლა ზროლერარიატი, რომელსაც მოუყარა თავი წარმოების ცენტრებში; ესენი ადვილათ იტყვიან თავიანთ დაბნეუბულ მდგომარეობას. შემდეგ განუწყვეტელი განზოგადრებატება შეძლებულ კლასით წვერებისა, გამუდმებით ერეკება ზროლერარიატთა ბანკში განათლებულ ელემენტებს, რომელთაც უფრო მეტი შიქი შეაქვთ მათში; მუშათა კლასი უფრო სავსებით ხელაწი ბურჟუაზიულ წეს-წობილების უგარვისობას. ამ მოკლე განმარტებიდან ცხადათ ჩანს რომ „კაპიტალის“ ავტორი სულაც იმ აზრისა არ უოფილა, ვითომ მუშათა მდგომარეობა ასილოუტრრათ უკარგისდებოდეს, ზროლერარიატი, რაც დრო გადის ბუნადებობადეს, ვიდრე მითლათ არ მოიხიბობა თანამედროვე წარმოების წესი. ამგვარ აზრს ხოლოთ ის მიაწერს მარქსს, ვინც სავსებით არ იტყობს ავტორის რთულ მოძღვრებას. მარქსს სიზმარშიად არ მოლანდებია, ამგვარი „ვალატაკების თეორია“ თუ ვინმემ უარყო ამ გვარი მოძღვრება, ეს ისევე მარქსმა; ბირველათ მან უარყო ამგვარი შეხედულება. „ვალატაკების თეორია“ როგორც მარქსის ნაწარმოების შინაარსი გვეუბნება, უნდა გავიგოთ, როგორც ტენდენცია, და არა როგორც აუცილებელი ტეშმარტივა. უკვლასთაის აწვარა, რომ კაპიტალისტები მუდამ ცდილობენ სა-მუშაო დღის გადიდებას, სამუშაო ქირას დაკლებას და ზედმეტი დირებულების ჩაჭობას; მაგრამ იმავე დროს არც ზროლერარიატი ზის გულზე ხელდაკრფილი, იტიც საშუალებას ესებს კაპიტალის მძიმე უღელი თავიდან მოამოროს. ესაა გვანძი მთელი ბურჟუაზიული ცხოვრების; წინააღმდეგობასუა აშენებული თანამედროვე კლასთა ბრძოლას. ეს თუმიც ასეა, მინც ბურჟუაზიული ეკონომისტების შიქლა ეს არ ჯერათ, დაყენებით გვეუბნებიან: დაიხ, ვალატაკების ტენ-

დენცია არსებობს, მაგრამ ეს წარმავლია, იგი მხოლოდ კაპიტალისტური წარმოების დასაწყისში არსებობს, რომელსაც კაპიტალისტური წარმოების მუდმივი განვითარება თანდათან სიბის ცხოვრებაში. ეს მოსაზრება მთლათ სიმაართეს მოკლებულია. ჩვენის აზრით, შეიძლება დაიდიოს ზოგაერთ შემთხვევაში ვალატაკების ტენდენციის მხენე კაგლენა და არა თვით ტენდენცია, ვინაიდან ეს ტენდენცია მჭიდროთ არის შეკავშირებული დეკანდელ წარმოების ზირობებთან; მოიხიბობა კაპიტალისტური წარმოების წესი და მოიხიბობა ამასთან ერთათ თვით ეს ტენდენციაც. სანამდის ეს ბურჟუაზიული წარმოების წესი არსებობს, კაპიტალისტების უოკლთვის ის ექნებათ მიხსნათ, რომ ზედმეტი დირებულობის საშუალებით მოკება გადიდონ, სამუშაო დღე გადიდონ და ეს ე დეკანდელ წეს-წობილებაში აუცილებულია. რასაკვირველია, არიან ისეთი კაპიტალისტებიც, რომლებიც მუშების ორგანიზაციური მოქმედების წყალობით, სამუშაო ფასს უმატებენ და სამუშაო დღეს ამოკლებენ. მაგრამ ამით არ იხიბობა საერთათ ვალატაკების ტენდენცია. მეჭარხნენი და ფაბრიკანტები ცდილობენ წარმოებაში გაუმჯობესებულ სისტემის მანქანები ამუშაონ და მათ თასობით მუშათა ხალხი უღუკმა ზურთ დლოვან; ისინი აარსებენ კაპიტალისტთა კავშირს, ტრესტ-კარტელებს, მუშათა კლასის დასამონკებლათ. კარლ მარქსის და ფრიდრიხ ენგელსის ნაწერებში ის აზრი არის გატარებული, რომ ვალატაკების ტენდენცია აუცილებელია ასილოუტრრათ, მაგრამ იმავე დროს იმ ტენდენციას არ შეუძლია მუშათა კლასი ასილოუტრრათ დაიმონკოს; ზირობით, ეს ტენდენცია უფრო ძლიერ ანვითარებს მათში ბურჟუაზიულ წეს-წობილების საწინააღმდეგო მოძრაობას თავის ეკონომიურ და ზოლოტიურ მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ. სწორეთა ი ამით განსხვავდება მუშათა ზარტის და ბურჟუაზიულ რეფორმირებულის მოძღვრება და მიმართულება. უკანასკნელნი, ე. ი. რეფორმირებუნი, ფიქრობენ, რომ კაპიტალისტური წარმოების განვითარება ვალატაკების ტენდენციას თანდათან სიბის, თანდათან აჭარწყლებს; ამათი აზრით, დადებთ ისეთი დრო, როდესაც დამარება სოციალური მშვიდობიანობა და მუშათა და კაპიტალისტთა შორის განხეთქილება აღარ იქნება. მაგრამ ეს მხოლოდ ბურჟუაზიულ ფენტაზიას ოტენება და სხვა არაფერი. სოციალური მშვიდობიანობა მხოლოდ მიხინ დამყარდება, როცა დეკანდელი წარმოების წესი მოიხიბობა, რაც თანამედროვე კლასთა ბრძოლის საფუძველს შეადგენს, როცა კაპიტალს ეკონომიური და ზოლოტიკური ძალა გამოცდებთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში სოციალური სიღატაკე მუდმივ ზრდა-განვითარებაში იქნება; კაპიტალიზმის განვითარებასთან ერთათ მუშათა მდგომარეობა მუდამ მძიმე და აუტანელი ხდება, ეკონომიური დამოკიდებულება უფრო მეტათ მწვეაყვანა.

ფრიდრიხს დლასსლი, რომელიც ვალატაკებით მაიმხრე იყო „Das eberne Lohngesetz-ის (სამუშაო ხელფასის რანის კანონი) თავის „Antwortschreibn“-ში წერს: „მუშებს ეუბნებიან: თქვენი მდგომარეობა დღეს სულ სხვაა, ვიდრე 300—400 წლის წინეთ იყო, თქვენი მდგომარეობა ბევრათ გაუმჯობესდა... თქვენი მდგომარეობა უკეთესია, ვიდრე ზოლოტიკებისა და კაცის მჭამელ ველურებისა. მაგრამ მე თქვენ ეუბნებთ: კაცის უოკლკაცარი ბუ-დირებულება დამოკიდებულა იმაზე, თუ მან რამდენათ გაიმრავლა ამა თუ იმ დროს სახსარი იმ მოთხონილებათა დასაქმოფილებლათ, რომელნიც საჭიროა ცხოვრებისათვის. უოკელი კაცი კამოფილია იმის დეკვარათ, თუ რამდენათ უმჯობესდება მისი მდგომარეობა სხვებთან შედარებით. საშუალო საუკუნოებში არც ერთ ცილხის სახლს არ ჰქონდა მუშაინი ფანჯარა, არ მოკაგებოდა ოფისში სარკე და ატრეთვე ვეღა ის, რაც დღეს უბრალო მუშის ოფისის აუცილებელ სახმარ საგანს შეადგენს; ზოგაერთებ ამობენ ვიდრე, ვითომ კარლოს დიდს სცვლილი არა ჰქონდათ; მაგრამ აქედან ის დასკვნა ე არ უნდა გამოიყვანოთ, ვითომც მუშების მდგომარეობა დღეს უკეთესია, რადგან დღეს მუშებს სარკე და სხვა ბევრა ისეთი რამ მო-

* კაპიტალისტური აკუმულაცია (накопление) ნიშნავს საზოგადოების სიმდიდრის რამდენიმე კაცის ხელში მოყრას, შეგროვებას.

გზავნებთ ოჯახში, რაც უწინდელ დროში თვით მეფის სსსხლეშინც არ მოიძებნებოდა. არა, თქვენი მდგომარეობა თანამედროვე ბურჟუაზიასთან შედარებით უკარგისია, ხელა თქვენსა და შეძლებულთ შორის ნივთიერი უთანასწორობა გაცილებით დიდია, ვიდრე საშუალო საუკუნეებში მეფისა და გლეხს შუა“.

მართალია იქ, სადა კაპიტალისტური წარმოება ვითარდება, მუშა ხალხის სამუშაო ქირა ძალდა იწვეს, მუშა მეტ ფულს იღებს შედარებით, მაგრამ საქმე სამუშაო ფასის გადაღება კი არ არის, არამედ ის, თუ ამავე დროს ფულის რეალური ძალა გაიზარდა, თუ რომ დღევანდელი მუშა, გადაიღებულ სამუშაო ქირის საშუალებით, კართულებულ მოთხოვნებებს უკეთ იკმაყოფილებს, ვიდრე მეფერამეტე საუკუნის მუშა თავის პატარა შემოსავლით—ცოტა მოთხოვნებებს. ამის შესახებ აგუსტ ბებელი ჰინოვერის პარტიკულარულ სანტრერეს ამავს მოკვთხრობს: „1863 წ. ლასალი ქ. ლეიპციგში მოვიდა; მე მაშინ ერთ ხარატის სახელდონში ქარგულათ ვიყავი. ჩემი ოსტატი დღეში 11 საათს მამუშავებდა, რისთვისაც კვირაში 10 მარკას მძღვედა (მარკა ათ შურზე ცოტა ნაკლებია). ოთხი წლის შემდეგ მე დამოუკიდებელი ოსტატი გავხდი, საკუთარი სახელდონი გავსიყენი. პირველათ, როცა რეისტრატის სესიიდან დავბრუნდი, ჩემმა უფროსმა ქარგულმა გამომიხილა: გამისწორდა, მეტი მინდა საკუთარი სახელდონი გავსენსაო. როცა ეს ამბავი ერთ ჩემ ამხნავს ქუჩაზე ვუამე, მითხრა: ახლა შენზე, ახილ რათ იუფ ისეთი სულელი, რათ აძღვედი იმდენს, რამ მას რჩებოდა კიდევო“. ხელა არ იკითხეთ, რას ვაძღვედი ჩემს ნოქარს?—კვირაში 12 1/2 მარკას! ეს ფასი მაშინდელ დროში, ლეიპციგში, ძალიან დიდი სამუშაო ქირა იყო, დღეს კი 1899 წ. ლეიპციგში ძნელათ მოიპოვება ისეთი მუშა, რომელსაც კვირაში 21 მარკა არ ჰქონდეს, 100 პროცენტი მეტი, ვიდრე 1863 წელს. ახლა თუ რომელიმე თქვენგანი იფიქრებს, რომ დღეს ხარატის ნოქარმა 100 პროცენტით თავის სტივალური მდგომარეობა იკმაყოფილებს, მე მას პირდაპირ მასხარათ ავიღებ და სხვას არაფერს ვეტყვი. ნუ დავკავშირებთ, რომ სამუშაო ქირის გადაღებასთან ერთათ გაძვირდა ბინა, სანოკავი, სახელმწიფო გადასახადი და სხვ. მაგ., ბინის ქირამ 10 პროცენტით აიწია, სახელმწიფო და კომუნალურმა გადასახადებმა—100 პროცენტით“.

ახა, ხელა თუალი გადავუღოთ შუშების შემოსავლის სტატისტიკას, დავინახოთ, რამდენათ იზრდება მშრომელი ხალხის შემოსავლი შედარებით შეძლებულ კლასებთან. ავიღოთ, მაკალითათ, საქსონია (ერთი პატარა სამეფოთ გერმანიაში), სადაც შემოსავლის საუკეთესო სტატისტიკა არსებობს; ამასთან ეს მაწია სამეფო ტიპური ინდუსტრიალური მხარეა, სადა მეფიდედი მცხოვრებლების ნაწილი მეურნეობით ცხოვრობს, დანარჩენი კი მრეწველობა-კარობით. საქსონიაში 1880—1895 წლამდე მცხოვრებთა რიცხვი 27 პროცენტით გამრავლდა, საშუალოთ კაცილებით მეტათ, ვიდრე მთელ გერმანიის სახელმწიფოში; ამასთანვე მცხოვრებთა საერთო შემოსავალი გაცილებით უფრო დიდათ გაიზარდა, ვიდრე თვით მცხოვრებთა რიცხვი. ბერნშტეინი და ბურჟუაზიული ეკონომისტები. ამ ციფრების დანახვაზე დავსა და ნადარს სცემენ; ისინი კამაძინან: „ვერ უეურნებ რაც დრო გადას, როგორ იზდება მცხოვრებთა საერთო შემოსავალი...“ დახ, ეს ნამდვილი ფაქტია, შემოსავალს ვევეჯან ზრდა ეტეობა, მაგრამ ეს კარგობა იმით აახსენება, რომ კაპიტალისტურ საზოგადოებაში მომუშავე ხალხთა რიცხვი იზრდება. უწინ, მთელ ოჯახში მხოლოთ ერთი, მამაკაცი იყო, შემომტანი და ოჯახის მცხოვრებელი, დღეს კი პირიქით, ოჯახში უეველა შემომტანია, როგორც დიდები, ისე პატარები განურჩევლათ სქესისა, 13 წლიდან დაწყებული. ხშირათ ოჯახის შემოსავალში თვით ექვსი და უფრო ნაკლების წლის ბავშვს უდევს წილი. ამიტომ სრულებით გასაკვირვებელი არ არის, თუ ოჯახის შემოსავალმა რამდენიმეთ იმატა. დასახლებულ სამეფოში, 1890 წლამდე 300 მარკიანი შემოსავალი სახელმწიფოთ გადასახადიდან

კანთავისუფლებული იყო, 1890 წლიდან კი 400 მარკიანი. 1882 წ. სახელმწიფოს მთელ გადასხდელ საზოგადოებიდან, გადასახადიდან კანთავისუფლებული იყვენ 76863 სული, ე. ო. 5,610/0; 1895 წ. კანთავისუფლებული იყო 217964, ანუ 13,760/0, ასე რომ ხალხის დიდ ნაწილს 217964 სულს 400 მარკაზე ნაკლები შემოსავალი ჰქონია. ახლა განხილთ შემდეგი ციფრები რადან გვეტევიან საქსონიის ხალხის შემოსავალზე:

შემოსავალი	1879 წ.	1894 წ.	ზრდა.
800 ს. მარკამდის.	828686	972257	143571 17,3
800—1600	165362	357974	192612 116,4
1600—3300	61810	106136	44326 71,6
3300—9600	24072	41890	17818 74,0
9600—54000	4683	10518	5835 154,4
54000 მ. მეტი	238	883	648 272,0

თუ ციფრების ასოლოეტურ ზრდას ავიღებთ, დავინახეთ, შემოსავალი 800 მარკაზე ჰქვეითი 143,571 მდე ასულა, 3300 მარკაზე ზევით—24,291-მდე; შემოსავალი, 800 მ. ჰქვეით, შეადგენს სამ-მეთოხედს მთელი შემოსავლისა, მაშინ როცა 3300 მ. ზევით შემოსავალი მხოლოთ ერთ მეოცედს; თუ რომ ციფრებს შედარებით განვიხილოთ, დავინახეთ, რომ შემოსავალი 800 მარკაზე ჰქვეითი ეველაზე ნაკლებათ იზდება, შემოსავალი 1600—3300 მ-დე 71,70/0, შემოსული 3300—9600 მ-დე 740/0-ეველაზე სწრაფათ იზდება საშუალო შემოსავალი—800—1600 მ-დე 116,40/0, 1400—1600 მ. შემოსავალი—79,50/0; უფრო მეტი სისწრაფით იზდება სულ დიდი შემოსავალი—54000 მარკაზე ზევით,—ე. ო. 272,0/0, ამ ნაირათ პრალეტარების და მოლითხერების შემოსავალი შედარებით გაიზარდა, უკანასკნელების უფრო მეტათ, ვიდრე ეველასი ერთათ, მხოლოთ საშუალო შემოსავლი შედარებით კლებულათ.

ამგვართ, როგორც ციფრები გვეუბნება, რაც დრო გადას პრალეტარიატს და ბურჟუას შორის ქონებრივი უთანასწორობა იზდება, რომელიც ერთათ ერთ მიზეზათ უნდა ჩათვალოს ხალხის უკმაყოფილობისა და სოციალური სიღატაკისა.

(შემდეგი იქნება).

ლ. ანშეცელო-შვილი.

სამოგადომებრივ-ისტორიული წერილები.

(რუსულიდან თარგმ. ლ. ელიავსი)

(შემდეგი. —იხ. „მოვზ.“ № 3).

II.

საზოგადოებრივობა ცივილიზაციის ხანაში.

განვითარება ამ საფეხურზე როდი შეჩერებულა—ბევრმა ხალხმა განელო ეს ხანა და მიადწია ცივილიზაციისა.

ამის უმთავრესი მიზეზი მრწათობკმედების განვითარება იყო. უკანასკნელმა თანდათან პირველი ადგილი დაიჭირა, ნადირობა და ძლიერ ხშირათ საქონლის მოშენებაც (გარდა მეტათ მწირე ადგილებისა) უფრო მეტი როლს ასრულებდა. ბოლოს ნადირობა, რომელიც წინეთ ცხოვრების სახსარს შეადგენდა, გასართობათ გადაიქცა. ნამეტურ სწრაფათ მოხდა ასეთი ცვლილება რომის კულტურის გავლენის გამო გერმანიაში ხალხთა გადასახლების დროს. მაგრამ ჩვენ არ შევეცდებით იმ განსაკუთრებულ თვისებებს, რომელნიც რომის კულტურამ გამოიწვია; ჩვენ შევიჩნდებით მხოლოთ გერმანიის ხალხთა განვითარების ტიპურ მხარებზე.

რამდენათაც მიწათმოქმედება და მეჯოგეობა წერილთემების და პატრიარქალურ ოჯახისათვის მთავარ შემოსავლის წყაროთ ხდებოდა, მით უფრო ვერ აუღიოდა დედაკაცის ძალღონე ოჯახის მეთურნეობას. ტაციტის დროს მისთვის უკვე სა-

ქირო შეიქნა მონების და იმ თავისუფალთა დახმარება, რომელთაც იარაღის ტარება არ შეეძლოთ; ასეთები იყვენ: ბავშვები, მოზრდილები და მოხუცნი. მალე შემოიკრიბა იძულებული შეიქნენ მიეღოთ მონაწილეობა მუშაობაში; მონადირე და მეომარი ხალხთა გადასახლების ხანაში უკვე მიწათმოქმედები გახდნენ. ისინი ახლა, როგორც დედაკაცი, კეოსს დაუხაზოვდნენ, რადგან მიწათ-მოქმედების კულტურამ შედარებით მაღალ განვითარებას მიაღწია, შეუძლებელი შეიქნა ბინის გამოცვლა და ამის გამო ამ დროიდან ადამიანები „მიწის დაუკავშირდნენ“, დამკიდრებულნი, დასახლკარებულნი შეიქნენ.

წარმოების წესის ასეთ ცვლილებას თან დაყვავ მთელი ხოციალური და პოლიტიკური წყობილების ცვლილება.

კულტურულ განვითარების პირველ საფეხურზე ომს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა წარმოების განვითარებაში. ეს იყო ბრძოლა წარმოების უმთავრეს საშუალებების—ტერიტორიის—მოსაპოვებლათ, რომელიც საქონლის მოშენებისა და ნადირობისათვის აუცილებელი საჭირო იყო. იქ, სადაც ველური ტომები უფრო დაწინაურებული ტომების მეზობლათ ცხოვრობდნენ, გარდა სადავო ტერიტორიის დასაქერათ მომხდარ ომისა მტაცებლობასაც ჰქონდა ადგილი; ეს კი მეომარ ბარბაროსებისათვის მეტათ ხელსაყრელი იყო, რადგან დიდ დაგლას შოულობდნენ. იყო ისეთი ბარბაროსთა ტომები, რომელთა შედეგის უმთავრესი სახსარს დაწინაურებულ მეზობლების ძარცვა-გლეჯა შეადგენდა. ასეთ პირობებში მეომრობა ძალიან ხელსაყრელი იყო და იათათაც ჯდებოდა, რადგან საჭირო იარაღი უმეტესათ იქვე იყო, რამელსაც სანადიროთ ხმარობდნენ და დროც, როგორც უკვე ვიცით, საკმაო ჰქონდათ.

სულ სხვა ხასიათს ლეზულობს საქმეების მიმდინარეობა, როცა მეჯოგე ანუ მონადირე ტომი მიწათ-მოქმედებას იწყებს. ომით მიწათმოქმედი დიდ სარგებლობას ვერ მოიპოვებს. დასახლკარებულნი მეურნე სხვის მიწა-წყალს არ საჭიროებს და თუ ახალი მიწის დაქერა მოინდობა, მაშინ თავისი უნდა მიატოვოს, რომელიც ისეთი შრომათ მოუპოვებია; არც ძარცვა-რბევა მათთვის მაინცა და მაინც სასარგებლო, რადგან მისი მეზობლებიც კულტურის იმავე საფეხურზე დგანან, როგორც თითონ, ან და კიდევ უფრო დაბლა. ამგვარათ ჩვენ ვხედავთ, რომ სარგებლობა, რომელიც შესაძლებელია კაცს მოუტანოს ომში, მეურნესთვის თანდათან მცირდება, ხოლო ხარჯი კი უფრო და უფრო მეტის სიმძიმით აწევება მას კისერზე: ახალი საწარმოყო იარაღები აღარ არის გამოსადეგი ომისათვის. ვითარდება მიწათ მოქმედების ტენიკა, მაგრამ მასთან ერთათ ვითარდება სამხედრო ტენიკაც; ომისთვის შეიარაღება ძვირათ ჯდება, და ეს უკანასკნელი შრომით მცხოვრები ხალხისათვის სრულიად უხერხელი ხდება.

ამას გარდა უმთავრესი დაბრკოლება იმაში მდგომარეობს, რომ მეურნე თავის კერას და მიწა-წყალს ვერ შორდება. არის ისეთი ხანა მიწის მუშაობაში, როცა ოჯახის მოშორება დიდ ზარალს მოუტანს მეურნეს. ამიტომ, რომ ხანგრძლივი ლაშქრობა განსაცდელში ავადებს როგორც მას, ისე მთელი მისი ოჯახის არსებობასაც.

თავისუფალი კაცის სამხედრო უფლება, რომლითაც ის დღემდის ასე ამყარდა, ეხლა სამხედრო ბევრათ იქცა და სულ მეტის და მეტის სიმძიმით აწევება მეურნეს, ვალებში ავადებს, ალატაკებს და ანადგურებს.

მაგრამ ახლა ომის დაწყება თუ დასრულება სრულიად არ არის დამოკიდებული მიწათ-მოქმედის სურვილზე. იმ დროის დაპყრობითი ომებზე რომ არ ვილაპარაკოთ, რომელთა დედაც არ შევიჩრდებით, რათა კითხვა არ გავართულოთ, მართა მიწის მუშაობით შექმნილი ქონებაც საკმაოთ იზიდავს ბარბაროსს და მეჯოგე მოხეტიალე ტომებს სარბევათ; ამისგამო

მიწის მუშა იძულებულია მიატოვოს სამუშაო და თავის დასაცავათ მოემზადოს.

რა უნდა ქნას მეურნემ ასეთ პირობებში? რომ ყველაფერი არ დაეკარგოს, თავის ნაქანახულევის ნაწილზე უნდა აიღოს ხელი. განვითარების ამ საფეხურზე შრომა იმდენათ ნაყოფიერი გახდა, რომ იმაზე მეტს იძლევა, რაც აუცილებლათ საჭიროა მწარმოებლის და მისი ჯალაბის გამოსაკვებათ. აი ეს ზედმეტი შემოსავალი აძლევს საშუალებას მიწის მუშას დამკველები დაიქირაოს. ის არსებობის საშუალებას აძლევს განსაკუთრებულ კლასს, რითაც ეს უკანასკნელი ახერხებს თავის ოჯახის დაუზარალებლათ ხელი მოკიდოს სამხედრო ხელმძღვანელს. სწორეთ ისე, როგორც ბარბაროსობის ხანაში დედაკაცის შრომა ნებას აძლევდა მამაკაცს საომარ, ან სანადირო მიზნით შორს და ხნაგრძლივათ ემოგზაურა. აი ეს კლასი ათავისუფლებს მიწის მუშას სამხედრო ბევარისაგან და თვით იცავს ქვეყანას და მის მცხოვრებლებს.

ასეთია სამხედრო კაცის, ანუ წოდების ეკონომიური საფუძველი. მხოლოთ ის სულ სხვადასხვა ფორმას ლეზულობს სხვადასხვა ისტორიულ პირობების გავლენით, რომელშიაც ვითარდება: ხან ტომის ან მოდგმის ბელადები და თემის სხვადასხვა თანამდებობის კაცები ამალით და მსახურებით სამხედრო არისტოკრატებათ ხთებიან, ხან აზნაურების როლს გარდნად შემოქობილი რომელიმე ბარბაროსი ტომი თამაშობს, ხან ამავე როლს ასრულებს დაქირავებული ბრბო და სხვადასხვა. აგრე სხვადასხვა ნაირია ფორმა სამხედრო კასტისა (წოდებისა), მხოლოთ ერთნაირი ის არის, რომ ამ წოდების გაჩენას ყოველთვის გამწვევთ იქ, სადაც მიწათმოქმედება წარმოების უმთავრეს დარგათ ხდება. განვითარების ამ საფეხურზე, როგორც ვხედავთ, სამხედრო კასტა ეკონომიურ აუცილებლობას წარმოადგენს. თუ ამ კასტის აღორძინებას უმეტეს ნაწილათ თან სდევს ძალმომრობა,—ეს არაფერს არ გვიმტკიცებს: ძალა ახალი საზოგადოების წარმოშობაში კი არ არის, იგი მხოლოთ ხელს უწყობს მის წარმოშობას. და რაც სამხედრო ბევარას მოუვიდა, იგივე ბედი ეწვია საზოგადოების მართველობას, კანონმდებლობას და სასამართლოს. საზოგადოება თანდათან რთულდება, შრომის განაწილება ვითარდება, მცხოვრებლები ეკლასებათ იყოფება: მატულობდა კერძო საკუთრების რაოდენობა და იზრდებოდა მისი მნიშვნელობაც. ამის გამო საზოგადოების მართვა-გამგეობა, კანონმდებლობა და სამართალი თანდათან რთულდება და ძნელდება. დრო გამოშვებითი სახალხო კრებები, რომელიც ამ საქმეების გადაწყვეტაში ძველ ჩვეულებებით (ტრადიციით) ხელმძღვანელოდა, უკვე ვეღარ აკმაყოფილებდა საზოგადოების მოთხოვნილებას. და სწორეთ იმ დროს, როცა სახალხო კრებების საქმეები აგრე მატულობდა, მცხოვრებლების უმეტეს ნაწილს აღარც სურვილი ჰქონდა და აღარც მოახერხება საჭიროებისამებრ მონაწილეობა მიეღო სახალხო კრებებში.

მიწათ-მოქმედი თანდათან ცდილობდა, როგორც სამხედრო ბევარს, ისე თავის პოლიტიკური და სამოსამართლო ვალდებულება, სხვისთვის გადაეცა, რასაკვირველია შესაფერო საყიდლის გაღებით.

ყველაზე უფრო მოხერხებული იყო ეს მოვალეობანი გადაეცა მათთვის, ვინც სამხედრო ბევარს იკისრა. მართლაც, ჩვენ ვხედავთ, რომ ყველგან, სადაც ასეთი განვითარება უფრო, მაღალი კულტურის გავლენის გარეშე ხთებოდა, როგორც, მაგალითად ეგვიპტეში, თავდაპირველათ არსებობდა მხოლოთ ერთი გაბატონებული კლასი ანუ კასტა. შემდეგ ეს კლასი ორათ იყოფა: კლასი მხედართა და კლასი ქურუშთა. ამათ ხელშია მართვა-გამგეობის, კანონმდებლობის და სამართლის უმთავრესი საქმეები.

ამგვარათ ცივილიზაციის დასაწყისში ძველი სახალხო უფლება თანდათან ქრება; მას სობაზს არა „ამა ქვეყნის ძლიერთა“ ვერაგობა და უფლების—მოყვარეობა, არამედ საწარმოვე წესის განვითარება.

ამის მაგალითს ჩვენ ვპოულობთ ჩრდილოეთ გერმანულ მხარეში. აქ სახალხო უფლების დაცემის ხანაში მეფე და მეფის მოხელეები არა თუ არა ცდილობენ სახალხო კრებების შეზღუდვას და მოსაზრებას, პირიქით, ცდილობენ, რომ ხალხმა მეტი მონაწილეობა მიიღოს მათში. ამ მიზნით აჯარმებდნენ კიდევ ვინც კრებაზე, არ ესწრებოდა.

მართლაც, სანამ გერმანულ მხარეში არ გაჩნდა ორგანიზაციები, რომელთაც სახალხო კრებების მაგიერობა უნდა გაეწიათ, მთელ საზოგადოებრივ ცხოვრებისათვის მეტათ მაგნიტული უნდა ყოფილიყო უმოქმედობა ანუ სახალხო კრებებზე დაუსწრებლობა. რა თქმა უნდა, როცა ეს ორგანიზაციები სიმძლიერის და უფლების მოპოვების წყაროთ შეიქმნა, მაშინ სურათი გამოიცვალა, და ახლა ყოველი ცდა წინანდებული თავისუფლების აღდგენისა ამ ორგანიზაციების ხელმძღვანელებისა და სიმძლიერის ძირის გამომთხრელ მოქმედებათ ითვლება. მაგრამ ქურუმების და სამხედრო არისტოკრატის ბატონობის საფუძველი მაინც მათ ეკონომიურ აუცილებლობაშია.

მიუხედავად ამისა ქურუმების და არისტოკრატის ბატონობის ხანაში სრულიად როდი ისაზრება ხალხის თავისუფლება, ის მხოლოდ იზღუდება. გლეხს აღარც დრო და აღარც შემთხვევა აქვს მონაწილეობა მიიღოს ტომის და ხალხის საქმეების მოწესრიგებაში; მხოლოდ თემის მართვა რჩება მას ხელში და ამითაც კმაყოფილია. თითოეული თემი ეხლა დამოუკიდებელ ეკონომიურ ერთეულს წარმოადგენს, რომელიც მით უფრო კარგათ ცხოვრობს, რაც უფრო ნაკლები კავშირი აქვს სხვა თემებთან. სახელმწიფოს და ტომის საქმეებისადმი ინტერესი თანდათან ქრება; და თემია ეხლა გლეხისთვის მთელი ქვეყანა, მისი პოლიტიკური ინტერესი თანდათან იზღუდება და თემის გარეშე მისთვის არაფერი არ არსებობს.

იმ დროს, როდესაც ასეთი განვითარება ხდება, ერთის ან რამდენიმე ძველი ტომისაგან შემდგარი ახალი საზოგადოება და სახელმწიფოები კარგავენ თავის ორგანიზულ მთლიანობას. ცივილიზაციაზე აღრინდელ ხანაში ტომს საფუძვლათ ედვა მისი წევრების განუწყვეტელი კავშირი; სახელმწიფო კი, რომელზედაც ჩვენ ეხლა ვლაპარაკობთ როგორც იყო მაგალითათ საშუალო საუკუნეების ფეოდალური სახელმწიფო, ანუ უმეტესი ნაწილი აღმოსავლეთის სახელმწიფოებისა, დამყარებულია თითქმის მხოლოდ არისტოკრატის და ქურუმების, ამ გზა ტონებული კლასების, კავშირზე. ცალკე თემს არავითარი ორგანიზული კავშირი არა აქვს სახელმწიფოსთან.

წინეთ შეიძლება ტომის მოსაზრება ანუ განდევნა, მაგრამ ძალდატანებით მისგან ნაწილის მოწყვეტა და სხვა ტომში ჩარიცხვა კი შეუძლებელი იყო. საშუალო საუკუნეების და აღმოსავლეთის სახელმწიფოები კი წარმოადგენს მხოლოდ სხვა და სხვა თემების გროვას, რომელთაგან თავისუფლათ შეიძლება თითოეულ მათგანს ჩამოცილება და სხვაში ჩარიცხვა და ეს არავითარ ცვლილებას არ მოახდენს მის ცხოვრებაში. განვითარების ამ ხანაში ბედნიერ დამპყრობელს ან მოხერხებულ სპეკულიანტს საოცარი სიადვილით შეუძლია დაარსოს ან მზითვეში *) აღებით შეადგინოს დიდი სახელმწიფო; მარა

*) აქ ავტორის მხედველობაში აქვს ის ჩვეულება, როცა მთელი მხარეები მზითვით ეძლეოდა მთავრის ასულებს. ესლანდელ დიდ სახელმწიფოთაგან ამგვარათ დაარსებულია ავსტრია.

ასეთი სახელმწიფო ისევე ადვილათ დაირღვევა, თუ მტრები შემოესია.

თემის წევრებს სრულიად არ აინტერესებს ის ცვლილებები, რომლებიც ხდება გაბატონებულ კლასებში. ეს ცვლილებები არც იმდენათ ეხება მათ, რადგან მათთვის სულ ერთია პეტრეს აძლიოს თუ ივანეს ბეგარა ან რომელ ერთ მათგანსთვის იმუშაოს საბატონო დღეები. მაგრამ კიდევაც რომ მოენდომებიათ წინანდლევა გაეწიათ რომელიმე ცვლილებისათვის ამითაც ვერ ისარგებლებდნენ რადგან განცალკევებული სოფლის საზოგადოება თითქმის სრულიად უღონო და უმწეოა მთელ სახელმწიფოს გაბატონებულ კლასების ძლიერ ორგანიზაციებთან ბრძოლაში.

(შემდეგი იქნება).

ქურნალ-ეპიტემიდან.

პეტერბურგში მექარხნ-მეფაბრიკეთა მომხდარი მოლაპარაკება შემთხვევას აძლევს გაზ. „ნაში დნი“-ს სამართლიანი აზრი გამოთქვას იმის შესახებ, თუ რამდენათ ეწინააღმდეგება რუსეთში გაბატონებული ბიუროკრატული წესი მრეწველობის განვითარების საქმესაც კი:

„უკანასკნელ ხანებში მომხდარმა მუშათა არეულობამ აშკარათ დამტკიცა, რომ ყოველ მოუხერხებელი გამხდარა მრეწველობის წესიერი განვითარება, თუ ბიუროკრატულ წესწყობილება არ მოიპოა.

გარეგანი ფორმით მუშების არეულობანი წარმოადგენენ როგორც პოლიტიკური, ისე ეკონომიური პირობების შედეგს. აღმინისტრაცია კი მხოლოდ თავის მიზანს ემსახურება და ამიტომ მიიწოდება პოლიტიკური რეპრესიებით დემორჩილება მუშათა მოძრაობა და ისეთ კალპატში ჩაეყენება, როგორც თვით ბიუროკრატის სურდა. აი ამ ადმინისტრაციულმა უტოაიამ მიგვიყვანა იმ მდგომარეობამდის რომ ყოველ წამს მოსალოდნელია ისეთი კატასტროფები, რომელთაც შეუძლიათ ძირიანათ შეარყიონ მრეწველობის წესიერი მიმდინარეობა. ეკონომიურ ბრძოლაში გაღვივებულ ვამაწვევებელ პოლიტიკა მზერავადობის, ჯაშუშობისა და პროვოკაციისა, რამაც ყოველ შეუძლებელი გახადა დამყარდის ცხოვრება მტკიცე ნიადაგზე და რიგიანი ურთიერთობა საზოგადოებაში“.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.

საქმეწილო ქურნალი

„ნაკადული“

სუბათიბით მცირე წლოვან და მოზარდულ შრომათთვის.

თვეში ორჯელ, სამი წიგნი: ორი მცირე წლოვანთათვის და ერთი მოზრდილთათვის პედაგოგიურ ფურცლის დამატებით. წეაწადი იანგარიშება 1-ელ ნომბრიდან 1-ელ ნომბრამდე.

შურნალის ფასი: ერთათ ორივე გამოცემა ღირს წელიწადში 5 მან., ცალ-ცალკე 3 მან. ნახევარის წლით ორივე გამოცემა—2 მან. 50 კ., ცალ-ცალკე—1 მ. 50 კ.; თვეში ღირს 40 კაპ. ხელის მომწერს შეუძლია თვეში თითო მანეთი შემოიტანოს. ფასი თითო ნომრისა: მოზრდილთა ქურნალი—25 კაპ., მცირე ყრბათა—15 კაპ.

რედაქცია იმუფება ალექსანდრეის ქ., № 5, სსხლი მანკვისა, სადგომა მარამ ივანეს ასულის დემურასი.

ხელის მოწერა მიიღება: რედაქციაში, წერა-კითხვის გამავრც. საზოგ. კანცელარიაში და ქურნალის აგენტებთან.

ფოსტის ადრესი: Тифлиси, редакция журнала „Нападული“

გამომცემელი კნ. ნ. ე. ქობულაშვილისა.

რედაქტორები { კნ. ე. ერისთავისა.
ნ. ზურაბიშვილისა.